

Erindringer fra
Vallensbæk
1915 - 1930

Side 1.

Indledning.

Min baggrund for at kunne skrive disse erindringer fra Vallensbæk 1915 - 1930 er den at jeg er født her og har tilbragt hele min barndom i Val. i den periode.

Min far var den i denne beretning omtalte lærer J.L. Frandsen, og min mor virkede her som lærerinde indtil 1944.

Da jeg flyttede tilbage til Val. i 1977, efter at have været væk herfra i over 40 år, var det en helt anden verden, jeg kom til. Der var meget lidt tilbage fra den tid. De få huse der eksisterede dengang er blevet restaureret så meget, at der ikke er meget lighed tilbage med det oprindelige, gårdene er revet ned eller bygget om og brugt til andre formål.

Side 2.

Det er mit håb at disse erindringer kan være med til et billede af, hvordan den gamle landsby så ud, og hvordan befolkningen og dens levevilkår var i den periode.

Side 3.

Indhold

1. Beskrivelse af [landsbyen](#) og omegnen
[Kort nr 1](#) på side 12 s. 4 - 17
2. [Huse](#) og gårde i Vallensbæk s. 18 - 27
3. [Dagligt liv](#) i Vallensbæk s. 28 - 46
4. Særlige [begivenheder](#) s. 47 - 56
5. [Beboerne](#) i Vallensbæk
[Kort nr 2](#) på side 65 s. 57 - 65
6. [Kirken](#) - Præstegården - Skolen - Lærerboligen s. 66 - 75
7. [Kirke](#) - skole - præst - degn - klokker s. 76 - 88
8. [Familier](#) og enkeltpersoner i Vallensbæk
[Kort nr 3](#) på side 106 s. 89 - 137

Side 4.

Landsbyen og omegnen.

I 1915 og de følgende 10 - 15 år var Vallensbæk en meget lille landsby med ca. 400 - 500 beboere.

I 1920 var befolkningstallet 440 i 1930 var det steget til 550.

Selve landsbyen lå midtvejs mellem Roskildevej og gl. Køge Landevej. Den bestod af nogle huse og gårde placeret på begge sider af Bækrenden, hvor terrænet hævede sig lidt.

Der var kun få gårde og huse ude på Nordmarken og ved Stranden (Køge Bugt).

Vallensbæk var meget isoleret. De nærmeste stationsbyer var Glostrup (6 km) og Taastrup (7 km). Vridsløse var kun et trinbræt, og der var ikke mange tog, der standsede der.

Skulle man til Glostrup, der jo var det nærmeste, måtte man gå eller cykle - hvis man da havde en cykel.

Side 5.

Skulle man til København måtte man gå til Glostrup og derfra tage toget til Valby eller til Hovedbanegården. Hvis man skulle rejse - hvad "man" meget sjældent skulle - og havde meget bagage kunne man for gode ord og betaling leje en hestevogn med kusk fra en af gårdene.

Først i 1920 kom der rutebil til København. Ruten gik fra Stranden (Jægerkroen) gennem Vallensbæk, Brøndbyvester og - øster, ad Roskildevej til Ålholms plads. Senere ændredes ruten så den fra Brøndbyøster gik gennem Avedøre ad Vigerslev Alle til Toftegårds Plads.

Selve landsbyen var som nævnt bygget op omkring et vandløb Bækrenden (i alm. daglig kaldt Renden), der løb gennem byen øst - vest og endte ude i St. Vejle å.

Side 6.

Nede i byen var der et gadekær, der havde det fornemme navn "Kilden", hvad det absolut ikke fortjente, for det var på visse tidspunkter af året et ret stinkende mudderhul.

Det stod gennem en grøft i forbindelse med Bækrenden, og vandstanden i "Kilden" varierede efter hvor meget vand der var i mosen og dermed i Bækrenden. Vandstanden steg særlig forår og efterår.

Der var et "vandhul" til, det lå ovre bagved Enghavegård og var vist egentlig branddam. Det havde også et fint navn, nemlig "Parken".

Den var bedre egnet til at løbe på skøjter på end Kilden, hvor der var alt for mange vandplanter til at overfladen kunne blive jævn.

Der var ikke elektrisk lys og altså ingen gadelygter, det kom først i 1923 og da blev der opsat 8 gadelygter i byen.

Side 7.

Der var heller ikke fælles vandværk, hvert hus og hver gård havde sin egen brønd, ligesom hvert sted havde sin egen mødding.

Wc'erne var gerne indrettet i forbindelse med et udhus, der hørte til hvert hus, og på gårdene i en af sidebygningerne. Det kom der først ændring på i 30'erne.

Der var ingen gadenavne i byen gårdene havde navne men der var ingen navne på husene og heller ingen numre. For dem der boede på den nuværende Bygaden omkring Kilden var Engvej bare "den anden gade". Der var 4 veje der udgik fra Val.: mod øst Brøndbyvej, mod nord Torvejen (nu Kirkebakke Alle) og Vridsløsevejen (nu Vejlegårdsvej) og endelig Strandvejen, der gik ud forbi den nuværende Vallensbæk Skole, drejede t.h. ved indkørslen til Gammelgård, fortsatte i den

Side 8.

nuværende Idræts Alle og drejede t.v. der hvor Idræts Alle går over i Vejlegårdsvej. Der var altså ikke nogen direkte forbindelse mellem Vridsløsevej og Strandvejen, man skulle ind gennem byen for at komme fra Nordmarken til Stranden. Vejlegårdsvej blev først anlagt i 1965. Vejene var hverken brolagte eller asfalterede, det var sten- og grusveje. Der var grøfter på hver side af vejen. Trafikken var jo mest hestevogne og cykler. De eneste biler man så i begyndelsen af 20'erne var kredslægens og dyrlægens biler fra Glostrup og Taastrup. Efterhånden var der dog enkelte i Val.: der fik bil, købmanden, slagteren og tømreren, det var varevogne, der kunne bruges i deres erhverv. Den første der fik personbil (luksusbil som man kaldte det) var ejeren af Korsagergård, og det var ikke før i 1930.

Side 9.

Landskabet omkring Val.: var meget fladt, store brede marker øst og nord for byen, nogle steder lave diger, en enkelt mergelgrav med lidt buskads omkring, og vest for byen lå Vallensbæk Mose, store flade lavtliggende engdrag langs St. Vejle å. Der var forår og sommer et meget rigt fugleliv, viber, lærker og en masse andefugle, og storken der boede på Mariehøjs vest gavl var på hyppige besøg derude. Der var også en masse forskellige blomster i mosen, endda nogle meget sjældne som kun fandtes der og så på Bornholm. Den hed "melet kodriver", en lille blå blomst - vi kaldte dem for "stjerner". Nogle steder var engene helt blå af dem. De blomstrede på samme tid som Engblommerne, dem var der mange af. En periode tog nogle torvekoner fra København med rutebilen ud til Val.: søndag eftermiddag, gik ud i mosen og plukkede

Side 10

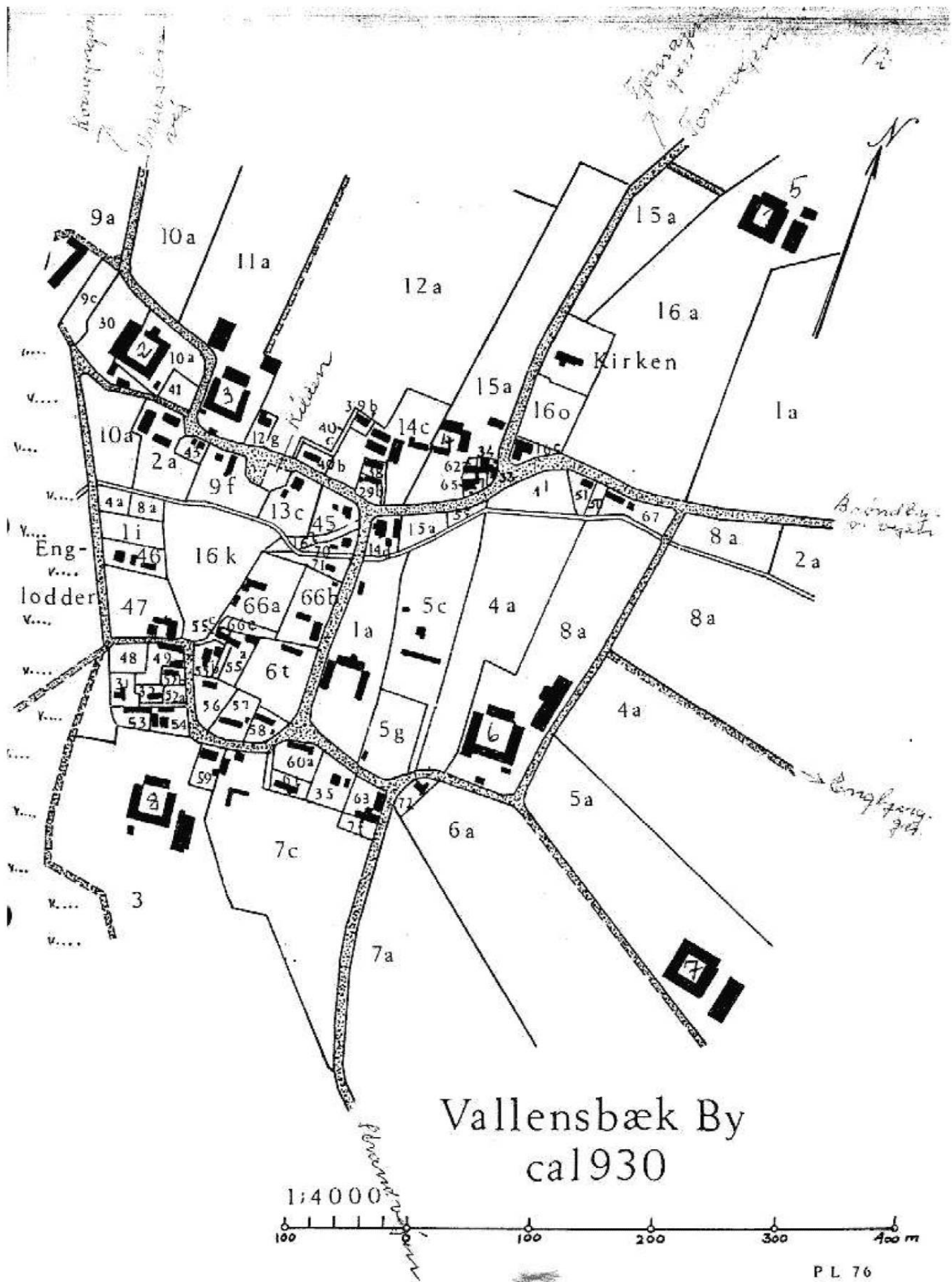
kurve og tasker fulde af de to slags blomster. De tog tilbage sidst på eftermiddagen og kunne så mandag morgen sælge pæne buketter "vilde blomster" inde på grønttorvet - med god fortjeneste. Om efteråret blev mosen som regel oversvømmet, og hvis det så bare ville blive rigtigt frostvejr om vinteren, var der den fineste skøjtebane man kunne tænke sig. Et år (1929), hvor der havde været meget vand i mosen om efteråret, blev det meget streng vinter med både sne og frost. Da kunne vi løbe på skøjter helt oppe fra byen ud langs St. Vejle å til stranden. Stranden var dengang ikke noget at råbe hurra for. Den var nærmest uanvendelig til badestrand. Der var lavt vand med en masse dyng og tang, man skulle vade meget langt ud for at komme til ordentlig sand -

Side 11.

bund. Hvis man gik for langt ud kunne man risikere at drukne i "det store hul", et meget stort dybt hul, der var fremkommet ved, at der engang var gravet sand. Der var sat advarselsskilt op, der fortalte at hullet lå "200 m. til venstre for det yderste badehus", men det var ikke så nemt med afstandsberegningen, så man foretrak at blive inde på det lave vand. De nævnte badehuse lå temmelig langt ude hvor der var sandbund og hvor der var dybt. De var privat ejede og man skulle være i besiddelse af en båd for at komme derud.

Side 12.

(Ved de håndskrevne numre bliver gårdens navn hvis du bevæger musen hen over gården. Prøv også at klikke på disse gårde)

Bebyggelsen uden omkring byen kan lettest beskrives ved at følge vejene. Ved Brøndbyvestervej var der ikke nogen bebyggelse når man havde passeret Højrupgårdsvej. Til venstre for vejen lå præstegårdsjorderne, der var dyrkede marker og først i 1927 blev der opført 5 statshusmandsbrug derude.

Til højre for vejen lå "skolelodden", et lille stykke jord, der hørte til skolen og tidligere var blevet drevet som landbrug af læreren. Der var ingen bebyggelse på den side af vejen.

Gik man op ad Torvevejen forbi Kirken lå t.h. vejen, der førte ind til "Kirkebredegård".

Lidt længere fremme lå t.v. "Tjørnagergård", hvor stuehusets facade vendte ud mod vejen, altså mod øst – i modsætning til næsten alle andre gårde i Val:

Side 14.

Længere ude ad Torvevejen lå to ejendomme lige overfor hinanden de kaldtes "de små steder".

Den t.h. tilhørte en familie Rasmussen og den t.v. tilhørte i begyndelsen enkefru Cort Petersen (tidl. Kirkebredegård).

Efter hendes død skiftede stedet ejer flere gange, indtil det til sidst overgik til fyrværkerimester ved Tivoli H. Petersen.

Længere ude ad Torvevejen var der ingen huse på h. side før oppe ved banelinjen og de hørte ikke til Val.:

På v. side lå der inde på marken 3 ejendomme, hvoraf den ene blev drevet som gartneri.

Gik man ud ad Vrjdsløsevejen var den eneste bebyggelse på v. side Korsagergård. På h. side var der ingen bebyggelse før oppe ved Nordmarken, der lå to små husmandssteder inde på marken.

Side 15.

Ud ad Strandvejen var der kun "Gammelgård", "Mosehuset" (t.h. ved den nuværende Idræts Alle), "Vejlegård" og "Vejlehuset" (på hjørnet ved den nuværende Riesengevej).

Der var langs Gl. Køge Landevej nogle huse henne omkring Sandvejen. Der kom efterhånden nogle flere til og der blev bygget sommerhuse.

Ud ad den nuværende Toftevej lå t.v. "Stjernegård" og t.h. noget længere ude "Toftegård" og længst ude "Nøddebo" der – uvist af hvilken grund – gik under navnet "Fidusenborg".

Et stykke nede ad Højrupgårdsvej gik en lang smal vej t.h. ud til "Engbjerggård", nu nedrevet.

Side 16.

I selve landsbyen var der af "offentlige" bygninger Kirken, præstegården, Skolen m. lærerbolig "Klokkerhuset" og "Fattighuset", eller "Kommunehuset", som det efterhånden kom til at hedde, og et "Sprøjtehus" hvor Vallensbæk brandsprøjte stod.

Sognerådet havde et mødelokale i skolebygningen.

Der var 2 købmandsforretninger, den store nede på hjørnet, hvor der også var telefoncentral, og en noget mindre, der lå på bakken overfor præstegården.

Der var en smed, en hjulmand (tømrer), en slagter (ingen forretning), der var en træskomand og en sandmand.

Slagteren kørte rundt med en lille hestevogn og solgte kød, der var også en fiskemand, der kom 1 gang om ugen, hvis han havde nogle fisk at sælge,

Side 17.

udvalget var ikke stort. I december måned solgte han juletræer.

Hver søndag eftermiddag kom Bager - Anders med sin lille hestevogn med brød af alle slags, også Wienerbrød og Flødeskumskager – de sidste blev jo efterhånden noget medtaget efter at have raslet rundt i mange timer.

Der var også nogen gartnerier i selve byen, ikke just baseret på beboerne i landsbyen, for de havde jo alle sammen haver ved deres huse, hvor de dyrkede grøntsager til eget brug, men om foråret kunne man købe planter til udplantning, om sommeren kunne man købe jordbær og tomater (de var ikke så almindelige dengang).

Eller bragtes varerne med hestevogn ind til Københavns Grønttorv.

Side 18.

Huse og Gårde i Landsbyen.

Husene i landsbyen var meget forskellige, de var så godt som alle i én etage – kun købmandens havde to etager. Der var alle mulige varianter.

De ældste huse var små, lave huse med stråtag, nogle var lerklinede, nogle med bindingsværk. Ruderne var små, murene kalket hvide eller gule og sokkelen tjæret sort.

Så var der murstenshusene med grå, gule eller røde mursten, tagene varierede mellem skifertag, tegltag og tjærepap, det sidste dog mest på udhusene.

Der var ikke kælder under husene undtagen ganske få steder, f.eks. hos slagteren og købmanden.

Det var meget få steder der var trapper op til indgangsdøren, der var kun en enkel trædesten. Mangen af husene, især dem der lå omkring Bækrenden og i den vestlige del ud mod mosen, var

Side 19.

meget fugtige.

I de gamle huse var pladsen trang, i et hus var der f.eks. en lille forgang med murstensgulv, en stue der også blev brugt som soveværelse og et lille køkken. De fleste havde dog forstue, køkken, soveværelse og en eller to stuer.

Hvis der var to stuer var det kun den ene, der blev brugt til daglig. Den anden var "den pæne stue", hvor man kun opholdt sig, hvis der kom gæster, den blev kun varmet op ved særlige lejligheder, de fine møbler stod kun til stads. Nogle steder var køkkenet det sted man opholdt sig. Hvis pladsen var nogenlunde så der kunne stå et bord og nogle stole midt på gulvet kunne man sagtens være der, det var også mest praktisk og billigt, der var jo altid varme på komfuret om vinteren

Side 20.

man skulle jo spare på brændet. Man brugte brænde og tørv til komfuret, til kakkellovnen brugte man kul eller koks. Til hvert hus var der et udhus, der blev brugt til forskellige formål: opbevaring af brændsel, kartofler og andet fra haven, haveredskaber og værktøj, nogle steder var der indrettet vaskehus med gruekedel og endvidere lå husets W.C. i udhuset eller i en lille tilbygning dertil.

Hvert hus havde sin have, større eller mindre. Der var som regel nogle frugtbuske og frugttræer, men det var først og fremmest grøntsager man dyrkede: kartofler, kål, gulerødder, ærter osv. Haverne var nyttehaver, ikke så meget prydhaver, kun en meget lille del blev brugt til blomster.

Side 21.

Det var også småt med havemøbler, højst en enkelt hvidmalet tremmebænk, der oftest stod til pynt. Man sad ikke ude i haven og drak kaffe eftermiddag eller aften. I haven arbejdede man, man sad ikke til stads.

De steder hvor der var plads til det havde man et hønsehus og en hønsegård, man var selvforsynende med æg, og om foråret havde man kyllinger i kyllingebure, der var lette at flytte rundt med.

Der var også nogle der havde ænder, det var især dem, der boede i nærheden af Kilden, det var jo dejligt nemt.

Side 22.

Med gårdene forholdt det sig ligesom med husene, der var stor forskel på udseendet, men nogle ting var fælles for dem.

Fælles for dem var orienteringen næsten alle gårdene lå med stuehusene vendende mod nord, med have bagved og de tre andre længer med stalde osv. Vendende mod syd.

Nogle steder medførte det at møddingen og ajlebeholder lå lige ud til vejen. Det var tilfældet med "Mariehøj" og "Kirkebakkegård" og for øvrigt også med "Højrupgård". Det så ikke godt ud og det gav store gener med stank og myriader af fluer.

"Kirkebakkegård" blev engang i 20'erne vendt, dvs. at udlængerne blev revet ned og flyttet om bag stuehuset sammen med møddingen m.m., og der blev anlagt en stor have ned mod vejen – det var en stor gevinst for hele byen både syns – og lugtmæssigt.

Side 23.

Der fleste gårde var firlængede så der var en lukket gårdsplads, der var alle steder belagt med toppede brosten. I den ene side lå gårdens brønd med pumpe, og foran den stod et stort vandingstrug til heste og kreaturer.

Fra brønden var der lagt rørledninger ind til stuehusets køkken og også til stalde.

Stuehusene var mest bygget af mursten – røde, gule eller grå. Udlængerne nogle steder af bindingsværk, ofte hvidkalkede. Nogle steder især de ældste gårde var der stråtage både på stuehus og udlænger, nogle steder var der skifertag på stuehuset og stråtag på resten. Stuehuset på de ældste gårde var en lang, lav bygning med smårude vinduer. Der var ofte to døre – entredøren og køkkendøren, den sidste var den mest brugte. I den ene ende af huset ved

Side 24.

køkkendøren lå køkkenet og nær derved lå folkestuen. Resten af huset indeholdt soveværelse og en række stuer, dagligstuen, spisestue og havestue.

De "pæne" stuer, der ikke blev brugt til daglig, var møbleret med fine møbler: buffeten, dækketøjsskab, stort spisebord med tilsvarende stole, polstrede lænestole, sofaer, sofabord med opsatser og fotografier opstillet.

Gulvene var ferniserede, hist og her et lille gulvtæppe eller en løber.

Der var viftepalmer, der var blomster i de hvidmalede vindueskarme og malerier på væggene, tit i hvert fald et af gården.

"Gammelgård", "Vejlegård" og "Korsagergård" virkede mere herskabelige end de øvrige. "Korsagergård" var den nyeste, der var en høj stueetage, der var kælder underneden og værelser oppe på loftet.

"Korsagergård" havde en træ veranda

Side 25.

ud mod haven, den havde kulørte glastruer på side rne og der førte en bred trappe ned til haven.

I de "pæne" stuer på gårdene var der nogle steder særlige rullegardiner, hvorpå der var billeder af forskellige slotte – Rosenborg og Frederiksborg var yndede motiver.

Nogle af de ældre gårde var forsynet med træ – skodder for vinduerne, de skulle lukkes op og i udefra. Når skodderne om aftenen var blevet lukket og portene i udlængerne også var lukket, så var gårdspladsen så buldermørk, at man skulle være forsynet med en lygte for at kunne finde vej.

Det hjalp lidt da der i 1923 kom elektrisk lys, så blev lampen over døren som regel tændt om aftenen.

Selvfølgelig havde hver gård en folkestue – på "Mariehøj" kaldtes den borgerstuen – der

Side 26.

holdt karlene og pigerne til. De spiste aldrig sammen med familien og var henvist til folkestuen eller deres, vistnok ret spartanske værelser i deres fritid.

Det var noget af en revolution da der kom en ny ejer på "Stjernegård", han var jøde og vant til, at alle der arbejdede på gården spiste sammen så der blev bygget nyt køkken og en stor fælles spisestue i forbindelse med det.

Haverne ved gårdene var som regel ret store, de var anlagt med græsplæner med

blomsterrabatter i, der var træer og buske, nogle steder havde man lysthuse, nogle steder var der stenhøje. På græsplænen stod havemøbler, som regel hvidmalede træstole og borde. Parasoller så men ikke, man kunne få skygge nok fra træerne

Der var prydhaven, urtehaven .

Side 27.

lå ude bagved gården, et større eller mindre stykke jord nær ved gården, der var indhegnet med et ståltrådsnet.

Side 28.

Dagligt liv i landsbyen.

Vallensbæk var jo på den tid et bondesamfund, hvor vel nok størstedelen af befolkningen var beskæftiget med landbrug og gartneri.

Landbruget var jo noget anderledes end det er nu, det var ikke så specialiseret og det var ikke så mekaniseret.

Man dyrkede korn, rug, byg, havre og hvede. Man så ikke som nu de store rapsmarker, men man havde dejlige kløvermarker. Man dyrkede forskellige roe arter dog ikke sukkerroer.

Man havde heste, kreaturer og grise, nogle steder også får, gæs, ænder og høns hørte også med til besætningen.

Alt det forskellige arbejde blev gjort med hestekraft eller håndkraft – man havde f.eks. ikke malkemaskiner.

Side 29.

Man havde såmaskiner, radrensere og selvbindere, men kun heste som trækraft. Når kornet skulle tærskes blev der lejet et tærskværk, der så kørte fra gård til gård og tærskede. Det var meget få steder de havde eget tærskværk.

Hver årstid havde sine gøremål, tidligt om foråret skulle markerne pløjes, harves og tilsås, senere kom arbejdet med roerne, udynding og rensning det skulle gøres en 2 – 3 gange.

Kreaturerne kom på græs, de gik løse i indhegningen nær ved gårdene.

Så kom høhøsten og senere på sommeren afhængig af vejr og vind, kornhøsten – det var en festlig tid.

Kornet blev tærsket, kornsækkende kom op på kornloftet og halmen kom i stakladen, eller når den var fuld, sat i store

Side 30.

stakke udenfor laden.

Roerne skulle tages op og lægges i roekuler, det var et sejt slid både for heste og folk. Så skulle vintersæden i jorden og når man kom til nov. / dec. var det slagtetid.

Inde i gårdene og husene havde koner og piger også meget at se til. Der fandtes ingen husholdningsmaskiner, ingen støvsugere, ingen køleskab, ingen el-komfur eller gas, ingen vaskemaskine – alt skulle udføres med håndkraft.

Foråret var hovedrengørings tid. De polstrede møbler, sengetøj og alt gangtøj blev sat / lagt ud for at soles og senere godt og grundigt bearbejdet med tæppebanker og børste. Gardinerne blev taget ned og vasket og man gik i gang med den helt store rengøringsproces: kakkellovnen blev fejlet ren indvendig og pudset udvendig,

Side 31.

nu skulle der ikke fyres op i den foreløbig, spindelvæv blev fejlet ned, døre, vindueskarme og gulvlisters blev sæbet af, gulvene skuret, bagefter blev de ferniseret et par gange og til sidst lakeret, ruderne blev pudset, sommergardinerne blev hængt op – det var den helt store dille, og det foregik samtidig over hele byen. Bagefter var man så klar til at gå i gang med haven.

Når bær og frugter var modne kom der igen en ekstra travl tid – der skulle syltes. Man kendte endnu ikke til henkogning og frysere eksisterede ikke.

Der blev lavet saft, syltetøj, gele og marmelade, og det blev alt sammen kogt i flere timer. Senere kom så syltningen af græskar, asier, agurker og rødbeder, og når der var slagtet kom saltkarrene i brug.

Det var jo den eneste måde man kunne opbevare kød og flæsk på.

Side 32.

Mindst i gang om måneden skulle der vaskes storvask, det var et stort og meget anstrengende arbejde. Tøjet blev først vasket på vaskebræt og derefter kogt i gruekedelen, der var så meget, at man havde flere kedler fulde.

Bagefter blev tøjet skyllet i koldt vand 3 gange, den sidste gang blev der tilsat blånelse, for at gøre tøjet mere hvidt. Så skulle tøjet vrides, der foregik også ved håndkraft. Hvis det var til det blev det hængt ud på tørresnore, der var trukket mellem nogle stolper udenfor huset. Hvis det ikke kunne hænges ud måtte det hænges på loftet i stedet for og så kunne der godt gå et par dage ekstra. Når tøjet var tørt skulle det stænkes og lægges sammen og derefter rulles og / eller stryges. Strygejernene blev opvarmet på komfuret, det var lidt af en

Side 33.

"følelsessag" at finde ud af om det nu havde den rigtige temperatur – man spyttede på fingeren og anbragte den forsigtigt mod bunden af strygejernet og mærkede hvad der skete.

Foruden det daglige arbejde med rengøring og madlavning var der jo også arbejdet med at sy og strikke, dels var der tøj, der skulle lappes og strømper der skulle stoppes og dels skulle der sommetider noget nyt tøj til. Der skulle syes kjoler, forklæder chemiser og bukser til pigerne og skjorter til drengene, og der skulle strikkes bluser, trøjer, strømper og sokker til store og små – der var nok at se til

for en husmor. Der var nogle koner, der syede for andre, det kunne dreje sig om reparation af lagner og dækketøj, det var især fra gårdene. Det kunne dog også dreje sig om at få syet nyt tøj,

Side 34.

det var ikke så almindeligt at købe færdigsyet tøj på den tid.

Man begyndte tidligt om morgenen. De første der skulle op og af sted var vel nok gartnerne, de skulle meget tidligt hjemmefra med deres hestevogn for at nå ind til grønttorvet i rette tid, jeg tror de tog hjemmefra ved 4-tiden.

Arbejderne, der havde deres arbejde inde i Valby eller andre steder udenbys, skulle jo være der inde kl. 7 og det kunne være en lang tur at tage på cykel.

Også på gårdene var man tidligt på færde, køerne skulle malkes så man kunne få mælken sendt med på mejeriet, og det skete jo også at der skulle sendes et læs med korn og andre produkter ind til København, det var ofte forsvaret (Frederiksberg slot) og Carlsberg, der var

Side 35.

aftager af korn og foderstoffer.

Når mændene var taget på arbejde og børnene var i skole var der som regel stille og roligt i byen, konerne havde deres at gøre i huset, men sommetider skulle man jo lige hen til købmanden og købe lidt ind, der kunne det jo så ske, at man fik lidt nyt at høre, som man fik lidt nyt at høre, som man så kunne snakke videre om med naboen – eller genbokonen over en kop formiddagskaffe.

Hver formiddag omtrent på klokkeslæt kom gæssene fra "Mariehøj" med gasen i spidsen vraltende tværs over vejen ned til kilden, hvor de svømmede rundt et stykke tid inden de igen gav sig på vej hjem, alt sammen under megen skræppen og snadren og hvæsen fra gasen, der var meget aggressiv mod folk, der kom i vejen for flokken.

Side 36.

Om formiddagen kom posten med aviser og breve fra posthuset i Glostrup. Han boede i Vallensbæk og havde hele byen med Nordmarken og Stranden som sit distrikt. Han måtte hver dag tage turen mellem Val: og Glostrup 4 gange.

Roen og stilheden i byen kunne blive afbrudt af forskellige dagligdags begivenheder, en karl der kom med en hest der skulle til smeden og skos, en arbejdsvogn der rullede igennem byen, ølvognen der kom fra Carlsberg med friske forsyninger til købmanden, skorstensfejeren der kom på sin runde etc.

Ved middagstid vendte gartnerne tilbage fra torvet, gårdmændene vendte hjem, nu var vognen læsset med andre varer, ting som blev købt undervejs hjem til husholdningen på gården.

Side 37.

Hen ad aften kom folk hjem fra arbejdet, sommetider skete det, at en karl fra en eller flere af gårdene kom kørende med en snavset arbejdsvogn og nogle snavsede trætte heste kørte ud i Kilden, så både heste og vognen kunne få skyllet det værste skidt af. Det så oftest ud til at hestene kunne lide det, det hændte én at en hest, der blev redet derned, var så tilfreds med det, at den lagde sig ned, og rytteren en dreng på 15 – 16 år måtte vade i land.

I øvrigt var Kilden ofte samlingssted for børn og unge mennesker sommereftermiddage og – aftener. Der foregik ikke så meget i Val: om aftener, der var ingen steder folk kunne samles, der blev ikke holdt aftenskole eller foredrag el. a. Folk gik måske på besøg hos hinanden familievis, ellers holdt de sig herhjemme.

Side 38.

Efter en varm sommerdag kunne tågen ligge tæt ude over mosen – på Stevns var det Elverpigen der dansede, i Vallensbæk var der Mosekonen, der bryggede.

Hvis man vovede sig ud de mørke vinteraftener kunne man se nogle regelmæssige lysglimt nede mod syd, en kraftig lyskegle, der fejede hen over den mørke himmel, det var Stevns Fyrtårn. I øvrigt var Val: en rolig stille by, i omegnen hed det altid: I Val: sker der aldrig noget. Det mente politiet også, da der engang foregik nogle tyverier fra omegnens kirker lørdag el. søndag nat, og man for at pågribe tyven ville placere politi i kirken, men ikke havde mandskab nok til at fække dem alle – der var ingen vagt i Val: kirke, for der skete jo aldrig noget, men det gjorde der altså den nat. Udbyttet var dog

Side 39.

vist meget beskedent.

Val: lå jo meget af sides, men engang imellem kom der da nogle af landevejens færende svende igennem byen. Det var mest skærslippere, en sjældnen gang en lirekassemand, men ellers vagabonder, der tiggede penge, madpakker var de ikke særlig interesserede i, pengene kunne hurtigere omsættes i øl henne hos købmanden.

En enkelt lokal vagabond goé Hans kom af og til på vandring ud i omegnen. Han var gerne omgivet af en flok drenge, der hujede og råbte efter ham. Han lavede også selv en del spektakel, så der var "fest i gaden" når goé Hans kom.

Skærslipperne og vagabonderne blev sjældnere efterhånden.

I 30'erne kom der en anden

Side 40.

slags handelsmænd – de unge arbejdsløse, der gik rundt og prøvede at sælge forskellige småting: børster, skosvæerte, snøreband, bændler, knapper etc.

En gang om året kom der en rigtig uldgyde. Han var ovre fra Herning kanten og gik rundt med sin bylt af varer i et stort blå klæde, der var knyttet sammen og som han havde på ryggen. Han var klædt i noget varmt solidt tøj og havde en knortekæp i den ene hånd, han virkede som en levende reklame for de varer han solgte. Det var hjemmevævet og hjemmestrikket uldtøj af enhver slags, trøjen, strømper, uldklokker o. s. v. – det var godt solidt kram. Han kom her i adskillige år, til sidst startede han en trikotage forretning i Glostrup den fik navnet "Jyden" og den eksisterede i Glostrup i mange år.

Side 41.

En eller to gange om året kom Frelsens Hær ud til Val: og holdt møder. Det foregik som regel oppe ved Sprøjtehuset, og da der jo var et hornorkester med og de melodier, de spillede var ret iørefaldende, var der som regel stor tilstrømning, det var jo altid en afveksling.

En gang om året blev der foretaget koppevaccination. Dengang var der en bestemmelse om, at alle børn skulle vaccineres inden de begyndte at gå i skole – de skulle faktisk have en "koppeattest".

Hvert forgå blev det meddelt i Glostrup Folkeblad, at på den og den dag ville der blive foretaget vaccination i Val: samt hvilken dag der var eftersyn. Det var kredslægen i Glostrup der sørgede for det og det foregik i skolen.

Den pågældende dag kom mødrene så slæbende med de

Side 42.

mere eller mindre forskræmte unger, der skulle ned og have "sat kopper".

Der blev også engang om året afholdt brandøvelse. Val: havde et Sprøjtehus, hvor kommunens brandsprøjte opbevaredes. Sognefogden (Poul Olsen) var også Brandfoged og han skulle sørge for at materiellet blev afprøvet.

Der var den ordning, at i tilfælde af ildebrand skulle man fra gårdene stille med en hestevogn med vandtønder. Vandet fra tønderne skulle så hældes ovre i beholderne ved sprøjten og derfra sprøjtes på branden.

Ved brandøvelsen blev vandet ikke sprøjtet på noget bål, men blev sendt ind over de nærliggende haver. Det var især Amageren, der havde en meget stor have med kål, der nød godt af den ekstra vanding.

Side 43.

Når der skulle være valg (folketing el. sogneråd) foregik det i skolen. Det medførte jo en ekstra skolefriday og var selvfølgelig populært hos børnene.

Der kom ikke ret mange til valgstedet om formiddagen, om eftermiddagen kom der lidt flere, men den største tilstrømning kom om aftenen efter kl. 6 (18), så havde folk fyraften, arbejderne var kommet hjem, og nu var det dem, der kom trækkende med deres koner – det var jo noget forholdsvis nyt at kvinder havde fået stemmeret (1915), så det føltes nok som det sikreste for begge parter, at de fulgtes

ad. De der kom om aftenen blev gerne dernede for at høre resultatet, det tog jo ikke så lang tid at tælle stemmer op, så man kunne ligeså godt få en aften ud af det.

Side 44.

Der var i Val: og de omliggende landsbyer en del der havde får. I nogle år havde fåreholderne arrangeret det sådan, at fårene om foråret skulle sendes over til Saltholm og gå derovre hele sommeren og så hentes hjem igen om efteråret. Når fårene skulle sendes til Saltholm blev de samlet på en gård i løbet af dagen, og om aftenen blev de så drevet ind til Københavns havn og derfra sejlet over til Saltholm.

Det er klart, at den begivenhed forårsagede en masse uro i byen de gange, hvor en af gårdene i byen – "Mariehøj" – var valgt til samlingsplads.

Det foregik altid en lørdag. I løbet af dagen samledes dyrene fra de forskellige gårde og blev anbragt i folde, der var stillet op i forvejen. Der var en uro og en brægen af alle de får og små lam, der for forvirrede om. Da der var mange får, skulle der også mange til at drive dem,

Side 45.

det var karle fra gårdene og store skoledrenge der skulle med, det var jo en spændende tur, men jo også temmelig anstrengende. Fårene og dermed deres vogtere skulle gå hele vejen ind til havnen, og det skulle foregå om aftenen og natten af hensyn til trafikken. Politiet skulle give tilladelse til det og turen skulle foregå ad en bestemt rute. Jeg mener at vide, at turen gik gennem Brøndbyvester og – øster og gennem Avedøre, men hvor i havnen indskibningen foregik ved jeg ikke.

De kom over til Saltholm søndag morgen og det var gerne hen ad eftermiddagen om mandagen inden vogterne vendte tilbage.

Om efteråret foregik turen så i omvendt rækkefølge – tidligt en søndag morgen begyndte fårene at komme hjem til "Mariehøj", hvor de så skulle sorteres og fordeles i de forskellige

Side 46.

folde, hvorfra de så blev hentet hjem af deres ejere. Der kunne godt gå et par dage inden de sidste blev hentet og "Mariehøj" igen fik sit normale udseende.

Side 47.

Særlige begivenheder.

Første Verdenskrig medførte det samme for Vallensbæk som for resten af landet: rationering, mangel på varer både fødevarer, brændsel og petroleum, samt alle de andre ubehageligheder, der fulgte med. Den medførte også, at der kom indkvartering af soldater og det var der i alle fire krigsår.

Jeg har fået fortalt, at en af de første dage efter mobiliseringen kom det første hold til Val. Anført af prins Harald, der sammen med nogle andre officerer blev indkvarteret i præstegården.

Jeg fik også fortalt, at en af de officerer, der var indkvarteret på "Højrupgård" fik tid til at give datteren (Ellen) ride undervisning og det endte med bryllup.

Nogle efterdønninger fra Verdenskrigen nåede også Val. Det nøjagtige år husker jeg ikke, men engang kom der et ægte-

Side 48.

par og slog sig ned på en af gårdene, han havde været Godsejer i Rusland og havde boet der i mange år. Nu havde de måttet flygte fra det hele under revolutionen og var nået velbeholdne til Danmark. De var ikke i Val. så længe, men jeg husker, at jeg så fru en dag hun var på visit inde på "Mariehøj", hun sad sammen med flere af de andre gårdmandsfruer. De sad og drak kaffe af det fine kaffestel og vi børn blev hurtigst muligt gennet ud.

En anden begivenhed var, at der kom Wienerbørn til Val., der var en dreng og en pige og de boede hos en af arbejderfamilierne. Man havde nok hørt om alle de mange børn der sultede nede i Wien, og rent umiddelbart skulle man jo synes, at det var underligt, at det ikke var nogen af gårdmændene de blev indlogeret hos, det var jo da dem der havde flest penge

Side 49.

og mest mad, men det var altså arbejdere der tog sig af dem.

Pigen hed Elfrida og havde lange lyse fletninger, hun var lige så lys som vi var. Drengen husker jeg ikke.

Engang under eller efter krigen sprang der en mine ude i Køge Bugt. Det gav et voldsomt drøn så ruderne klirrede oppe i Val. I den forbindelse oplevede vi noget, der gjorde et stort indtryk på os. Familien på "Mariehøj" havde 2 drenge, der begge var døvstumme. Den ældste af dem, Ove, var vel omkring 5 år, han sad sammen med nogle større drenge nede hos en genbo, da minen eksploderede og bragt kom – han for op og pegede på sine ører og var fuldstændig forvirret. Om han virkelig havde hørt noget eller bare havde mærket noget fik man jo aldrig at vide, han kunne jo ikke fortælle noget, men at han havde oplevet noget var helt

Side 50.

tydeligt.

"Den spanske syge" var jo også en af efterdønningerne fra Verdenskrigen. Den nåede også til Val. og der var mange, der blev angrebet.

Jeg ved ikke hvor mange der døde af sygdommen, men der var i hvert fald én jeg kendte. Hun hed Ellen Spangenberg og boede hos familien Ovesen på bakken skråt overfor købmanden.

Når jeg husker hende er det dels fordi hun havde sådan et fint navn, der var ingen andre i Val. der hed sådan, dels fordi hun var søndagsskolelærerinde og endelig fordi jeg var med ved hendes begravelse, og det er den første gang jeg kan huske, jeg var i kirke.

Side 51.

Et par somre i første halvdel af 20erne kom maleren Peter Mønsted herud – han lejede sig ind på "Mariehøj" og blev snart en kendt skikkelse i byen. Han sad sommetider nede ved Kilden og malede idyl fra landsbyens gadekær. Hvis man var lidt om sig kunne man godt tjene en femøre eller sågar en tiøre ved at sidde og trække kølvandsstriber i vandet med en kæp, når han malede ænderne, der svømmede dernede. Man kunne også opnå at komme med på maleriet som statist, hvis man lignede en "gadetøs", som han sagde.

Han var meget flittig, tegnede og malede mange af de gamle huse og også nogle af de mest karakteristiske personer i byen. En del af malerierne blev udstillet på Charlottenborg.

Side 52.

Omkring midten af 20erne blev "Mariehøj" solgt ved (tvangs?) auktion, og det var en meget trist begivenhed. Ejeren A. Jensen var en af de få gårdmænd, der var virkelig afholdt i byen, rar, godmodig og hjælpsom overfor de folk fra byen, der arbejdede på gården.

Den blev overtaget af en mand udefra og gården blev "lukket", der var ingen dyr på gården mere – vist kun et par heste. Karlen, Anders, der havde hørt til på "Mariehøj" altid måtte rejse, og den nye ejer gik og nussede alene. Han havde sommetider en husbestyrerinde, men ellers var der ikke noget liv på gården.

En efterårsaften i 1926 opstod der ildebrand i Vallensbæk – det var stakladen ved "Mariehøj" og det lille fodermesterhus ved siden af, der brændte. Det ældre ægtepar, der boede i huset, var kommet ud i tide, men der

Side 53.

blev vist ikke reddet ret meget indbo. Huset, der havde stråtag, brændte ned til grunden og det samme blev tilfældet med stakladen, der var fuld af halm.

Det blev den mest begivenhedsrige og spændende aften og nat Val. oplevede i 20erne.

Val. brandvæsen kom på prøve den aften, og det bestod prøven. Der var ikke noget at stille op med huset og stakladen, det det drejede sig om, var at forhindre ilden i at brede sig til de tre gamle udlænger til "Mariehøj" de havde stråtag og vinden bar masser af gnister ned over dem.

Der kom en stadig strøm af hestevogne med vandtønder kørende op mod gården, brandsprøjten stod inde på gårdspladsen, hestene var skræmte af ilden og vanskelige at drive frem mod gården, men det lykkedes at få så meget vand dænget over tagene

Side 54.

at ilden ikke bredte sig.

Der var fuldt af folk på gaden, ikke alene fra Val., men da branden kunne ses vidt omkring kom folk langvejs fra, der kom endogså nogle bilister fra København, de optrådte med overfrakker over pyjamas og med morgensko – de så ud til at more sig fortræffeligt. Købmanden der var en driftig mand, havde åbnet butikken så både brandfolkene og tilskuerne kunne få deres tørst slukket – og det fik de!

Da faren var overstået og brønde og branddam i Val. var tømt kom der assistance fra København. Falck kom med et par brandbiler, men da der ikke var mere vand i byen måtte der lægges slanger ud til vandledningen til København et godt stykke ude af Vridsløvevejen, men i første omgang var slangerne ikke lange nok, så der måtte sendes bud efter

Side 55.

flere, og da de langt om længe kom frem og man skulle til at pumpe sprang slangerne og der måtte igen sendes bud til København efter nye slanger. Det blev langt hen på natten, og stakladen var næsten helt nedbrændt inden de "rigtige" brandmænd kunne komme til at slukke.

Da det hele var ved at være overstået hørtes der pludselig nogle uhyggelige lyde – der blev tudet i brandhornet. Det var vistnok meningen, at brandhornet skulle alarmere folk – også brandmandskabet – når der opstod ildebrand, men i al den forvirring, der var i begyndelsen, havde man åbenbart glemt alt om hornet – men bedre sent end aldrig. Det vakte jubel blandt tilskuerne, da hornblæseren også passerede forbi brandstedet. Nogle dage efter branden hørte jeg en stilfærdig bemærkning fra en af byens egne

Side 56.

brandmænd: "Ja, havde det været i Axel Jensens tid havde vi jo nok ladet skidtet brænde". Først noget senere blev jeg klar over, at det betød, at man nok kunne have undt A.J. at få forsikringen udbetalt, det kunne måske have reddet gården for ham, men man undte ikke den nye mand det, han var en fremmed der gik der og troede, at han kunne drive en gård ene mand.

Side 57.

Beboerne i Vallensbæk.

Socialt – politisk – religiøst.

Rent socialt var der i de år meget skarpe skel mellem de forskellige grupper, der var i høj grad tale om en lagdeling af befolkningen.

Det øverste lag var gårdmændene, gårdene var ikke overvældende store, men flere af dem var gamle slægtsgårde. "Højrupgård" og "Korsagergård" tilhørte begge samme familie – Niels Knudsen og Søren Knudsen.

"Engbjerggård" og "Stjernegård" tilhørte ligeledes to brødre, Poul Olsen og Martin Olsen.

I de første år af denne periode var det især disse familier, der beherskede byen.

"Gammelgård" og "Vejlegård" havde skiftende ejere.

"Kirkebredegård" tilhørte Cort Petersen og derefter P.O. Petersen.

"Pilehavegård" tilhørte familien Christiansen og "Mariehøj" tilhørte

Side 58.

Axel Jensen og derefter hans tid var der skiftende ejere.

"Kirkebakkegård" tilhørte en enke Inger Hans Hansen og blev senere overtaget af en af hendes sønner Mikael Hansen.

"Enghavegård" ejedes egentlig af "den Nissenske Stiftelse", der også ejede Kirken. forpagteren der hed C. Cortsen.

Indtil sidst i 20'erne var det gårdmændene der havde den største indflydelse både socialt og politisk. De beherskede sognerådet og havde også indflydelse i menighedsrådet.

Politisk var de førstnævnte nok konservative, de øvrige var venstre mænd. Der var ingen tvivl om hvem der regerede, de var velhavende og havde en veludviklet økonomisk sans, både når det drejede sig om deres egne og om kommunens sager.

Der blev ikke "givet ved dørene", udgifter til sociale formål udgjorde vist et meget lille beløb.

Side 59.

Til gengæld var skatten heller ikke ret stor.

Det næste lag var – kunne jeg næsten sige – alle de andre. Der var dog visse undergrupper, der skilte sig ud.

Der var købmændene, håndværkerne, gartnerne der var nogle husmænd og så var der arbejderne.

Af arbejderne havde de fleste deres job udenfor Val., nogle arbejdede på en fabrik i Valby, nogle var ansat på Vestre Kirkegård i København, og så var nogle der arbejdede på gårdene i Val.

Håndværkerne – murere og tømrer arbejdede udensogns, der blev ikke bygget meget i Val. Der var også nogle fodermesterfamilier, men de skiftede som regel ret hyppigt, det var de færreste der boede flere år i Val., de boede i fodermester huse, der havde tilhørt gårdene gammel tid og som lå nede i landsbyen, mens gårdene var

Side 60.

flyttet ud.

Politisk var disse grupper fordelt mellem radikale og socialister. Når jeg bruger ordet socialister og ikke socialdemokrater er det, fordi de blev kaldt sådan dengang. De blev, især af de øverste grupper, betragtet som nogle uomagere, der kunne blive farlige – tænk bare på hvordan det gik i Rusland!

Der var dengang meget stor afstand mellem gårdmændene og alle de andre – de plejede ingen omgang med hinanden, deres børn legede ikke sammen. Når folk fra byen kom på gårdene var det som tyende – tjenestepiger, karle, tjenestedrenge, kogekone, vaskekone o. s. v. Udenfor alle grupperne stod præsten, læreren og lærerinden. Vallensbæk var et meget lukket samfund. Det var ikke alene gårdmandsfamilierne, der var "gamle" i byen, der var flere

Side 61.

Af de øvrige beboere også. der var familier, der havde boet der i generationer, nogle var for længe siden flyttet dertil fra Amager, (der var en, der blev kaldt for Amageren) og alle de forskellige familier Hansen ér, Jensen ér og Sørensen ér var efterhånden mere eller mindre i familie med hinanden.

Det var et samfund, hvori tilflyttere havde meget svært ved at blive optaget, hvad – enten det drejede sig om præster, lærere, husmænd eller fodermestre.

Side 62.

Religiøst var der også ret skarpe skel. Val. havde i en årrække fra omkring 1900 og indtil 1913 haft en Pastor Höff som præst.

Han havde været kapellan hos Vilhelm Beck og var meget stærkt indremissionsk præget. I hans tid var der et stort i. m. præget samfund, og han havde sat et stærkt præg på menigheden.

I 1913 kom Axel Busch hertil. Han havde i mange år været præst i Jylland, hvor han havde været en meget kendt vækkelsesprædikant. Han var formand for Dansk Missionsselskab, hvis kontorer lå inde i Hellerup, og det optog en stor del af hans tid. Han blev nok ikke så anerkendt i samfundet her, som pastor Hoff havde været. Han foretog nogle lange rejser ud til D.M.S. 's missionsmarker i Kina og i Indien – rejser der tog meget lang tid. Der var jo ingen fly dengang, så det drejede sig ikke bare om nogle uger han var væk, men snarere

Side 63.

om halve eller hele år. I den tid var der så en anden præst, der vikarierede for ham i Val.

Der var stadigvæk et i. m. samfund i Val., og der var en fast kerne, der hørte til der, men derudover var der ikke stor kirkelig interesse.

Kirkegangen var god når pastor Busch var hjemme, en del af gårdmændene kom da i kirke og så den faste kreds, der også kom i missionshuset – det sidste sted kom der aldrig nogen af gårdmandsfamilierne.

Det var ikke alene Val. som sådan, der var et lukket samfund, det var i. m. samfundet også, et samfund der havde sine egne regler og normer, som skulle overholdes strengt, hvis man ville regnes for at høre til der.

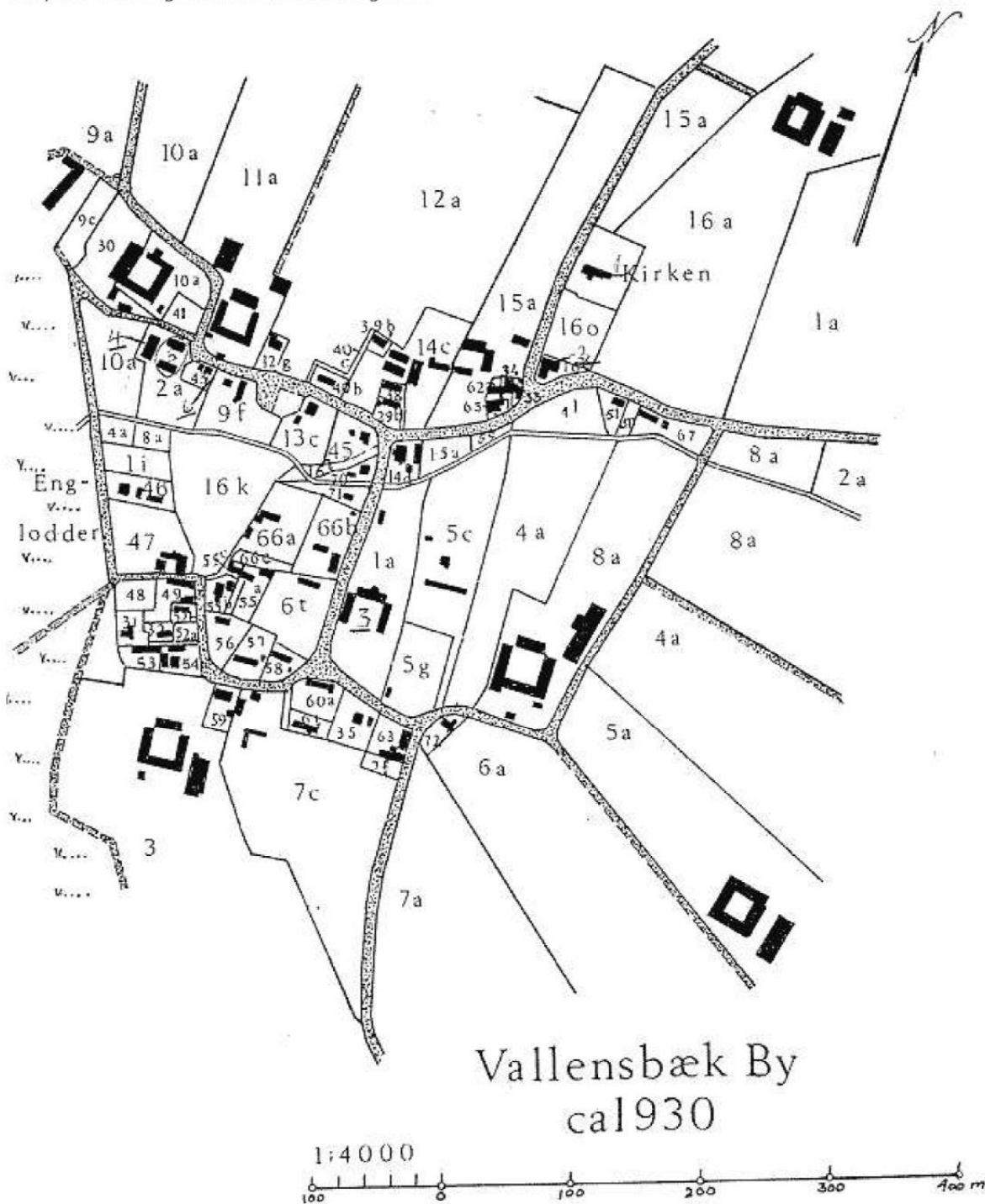
Side 64.

I Val. talte man egentlig sjællandsk, det blev sagt at dialekten var det man kaldte Kalundborg – jysk, men om der virkelig har eksisteret en sådan dialekt ved jeg ikke, det blev nok mest talt af de ældste beboere og mest af kvinderne. M.h.t. navne var der noget meget karakteristisk – mændene blev kaldt ved deres fulde navn, Hans Peter Olsen, Jens Pejter Pejtersen o. s. v. Konerne blev ofte kaldt ved

deres eget fornavn + ægtefællens fulde navn, eks. Birthe Hans Andersen, Inger Hans Hansen, Karen Kresten Andersen. Børnene blev kaldt efter faderens eller moderens navn, det kom lidt an på, hvem der var den mest dominerende: Kresten Andersens Poul – men Sofies Kristian og da der kom en svigerdatter blev hun kaldt Sofies Kristians Karoline.

Side 65.

Børnene kunne også nævnes efter faderens erhverv: Hjulmandens Johannes, Klokkerens Peter, Smedens Inger o. s. v. Indenfor de forskellige grupper i byen var man indbyrdes dus, men man sagde altid De til præsten, læreren og lærerinden, ligesom man indbyrdes mellem gårdmandsfamilierne sagde De.

Vallensbæk By
ca 1930

Side 66.

Kirken – præstegården.

Kirken er jo en gammel middelalder – kirke, og udvendig så dengang ud som den gør nu. Indvendig er der sket flere ændringer. Kalkmalerierne var ikke afdækket kun oppe i koret var der synlige, men dels var der meget lidt lys i koret og dels var billederne snavsede og sodet til, så man lagde ikke meget mærke til dem. De to hvælvinger var hvidkalkede, dog var der, som det kan ses på fotografier fra den tid, malet bånd i rødt og hvidt oppe over kor buen og på spanterne i de to hvælvinger. De blev kalket over engang først i 20'erne. Der var ikke noget tæppe på gulvet, men der lå en kokosløber – brun med røde kanter ned gennem kirken.

Side 67.

Orglet var af den slags hvortil der krævedes en bælgtræder, han stod omme bagved orglet. Organisten sad med siden mod kirkerummet, så han kun ved at dreje hovedet kunne se ned i kirken. Den største forskel var nok den, at kirken dengang var forsynet med en kakkellovn, et stort gråt monstrum, der stod oppe i det nordøstlige hjørne af kirkeskibet. Om vinteren når der skulle fyres, skulle der tændes op allerede lørdag formiddag og der skulle fyldes brændsel på flere gange også i løbet af natten, for at der kunne være nogenlunde varmt om søndagen. Det skete adskillige gange at kakkellovnen havde røget og kirken var halvkold, ja enkelte gange skete det at gudstjenesten måtte aflyses fordi der var så tæt med røg, at man ikke kunne være der. Det pyntede ikke på udseendet,

Side 68.

og om sider blev kakkelovnen udskiftet med et varmeapparat, (en kalorifere) den fyldte meget, flere stolestader gik med i købet, men den virkede mere stabil ens kakkelovnen.

Det gamle skab, der nu står i våbenhuset, stod gemt nede ved orglet. Tavlerne til salmenumrene var de gamle træ tavler, som nu er kommet til ære og værdighed igen.

Præstegården var (er) en dejlig gammel trelænget gård (oprindeligt firlænget), der var stråtag på alle længerne. Stuerne var smukt møbleret med gamle fine møbler. På gårdspladsen var der toppede brosten, i midten stod et meget stort pæretræ.

I den ene af udlængerne var der et W.C., hvor der var to huller i brættet! – det var meget fint og dets lige fandtes ikke i byen. Der hørte en meget stor have til med en store græsplæner, gamle træer og buske og en stenhøj.

Side 69.

Skolen og lærerboligen lå ved hjørnet nedenfor "Mariehøj" ved siden af klokkehuset.

Der er intet tilbage, hverken af den gamle lærerbolig eller skolen. Det hus, der nu omtales som den gamle lærerbolig, blev bygget i 1930'erne.

Der lå tre bygninger med en gårdsplads imellem, de to der lå overfor hinanden, det ene med gavlen ud til gaden, var lærerbolig og udhus, det tredje, der lå vinkelret på de to andre, var selve skolen, den var bygget i 1902, årstallet stod over døren.

Skolebygningen var af en meget enkel konstruktion, gennem døren i midten kom man ind i et stort firkantet rum, t.h. lå den store skolestue, der gik gennem hele husets bredde, der var store vinduer i begge sider.

T.v. var den lille skolestue, den var halvt så stor som den anden

Side 70.

i den anden halvdel ud mod mosen lå et tilsvarende rum, det blev brugt til Sognerådskontor. Der var fra gangen en trappe, der førte op til loftet, et stort tomt rum, der ikke blev brugt til noget.

Der var også trappe ned til to kælderrum. Kun det ene af dem kunne bruges af lærerfamilien til viktualiekælder. Det andet kælderrum var egentlig højst mystisk, idet der i gulvet var to firkantede åbninger, egentlig to store skakter, der gik ned i grunden. Der stod vand i dem – skolen var jo bygget på mosegrund, og så havde man ligesom skaffet afløb for vandet fra mosen. Når vandet steg i mosen, steg det i skakterne og sommetider steg det så meget op over den kant, der var lavet omkring åbningerne, at hele rummet var oversvømmet.

Det var ikke rart at komme derned, der var skummelt og uhyggeligt, der var altid fugtigt

Side 71.

og klamt, der var skrubtudser og andet kryb dernede, og der kunne kun komme lidt ventilation gennem de små vinduer, men der var ikke fugtigt i skolestuerne – det var der derimod i lærerboligen, for der var ingen kælder.

Lærerboligen lå som nævnt med gavlen ud mod gaden, den ene side vendte mod skolegården, den anden vendte op mod skolepladsen, der lå lidt højere end boligen, og som var forsynet med en række ribbe og et par bomme. Den skulle gøre det ud for gymnastiksal.

Mellem lærerboligen og skolepladsen var der en lille smal have og på den anden side af stakittet en mosevej, der førte ned til bag siden af "Pilehavegård" med stald og mødding m.m.

Side 72.

I øst gavlen af boligen lå køkkenet og spisekammer og et pigekammer.

I køkkenet var der både et komfur og en gruekedel, d. v. s. at det var meningen man også skulle bruge køkkenet som vaskehus. I gulvet (mursten) var der en åben rende, der førte ud gennem ydermuren i et rør der udmundede oven over kloakken ude i gården, der var altså åben og fri passage i al slags vejr gennem afløbet. Der var skodder for vinduerne.

På den anden side af køkkenet gangen lå stue og soveværelse, og i den anden gavl lå den "pæne" stue, der lå også entreen med den "pæne" dør og ved siden af var der et værelse, der kunne bruges som børneværelse, men oftest blev brugt som lejlighed for de vikarer, der af og til dukkede op. At der var fugtigt i køkkenet siger sig selv, men det var

Side 73.

der i høj grad også i stuerne og soveværelset, især de steder hvor der aldrig eller næsten aldrig varme, soveværelse og den pæne stue. Fugten nærmest drev ned ad væggen, tøj man hængte ind i skabe i soveværelset var hvidt af mug efter et par dages forløb, der var råd og svamp i gulvet, og luften altid klam og fugtig, det var simpelthen et uhyggeligt hus. Det var bygget i 1862 så det kunne jo ikke kaldes tidssvarende mere.

[Efter at den nye lærerbolig var bygget først i 30'erne blev den gamle brugt til kommunekontor, det varede nogle år, så opdagede man, at det kunne den heller ikke bruges til, papirer mugnede også. Jeg har hørt at den til sidst blev brugt som hus vilde bolig inden den blev revet ned.]

Side 74.

Udhuset der lå overfor lærerboligen indeholdt både kostald og hestestald, der var også plads til et par grise, der var et rum til foder og der var plads til en hestevogn.

Nede bagved udhuset lå haven, den var temmelig stor og gik helt ned til Bækrenden.

Side 75.

Kirken

Vallensbæk var jo et lille sogn og kirken er lille, men passede dengang godt til sognets størrelse. Kirkebetjeningen omfattede præsten, degnen og klokkeren.

Der var gudstjeneste hver søn - og helligdag kl. 10, det var sjældent, der var bandedåb der blev ikke født så mange børn dengang, og der var kun altergang 3 - 4 gange om året.

Det medførte at hovedvægten i gudstjenesten blev prædikenen, og den var til gengæld lang.

Pastor Busch var en stor prædikant, som nok var værd at høre på, men for de yngste kirkegængere kunne en sådan prædiken godt virke lang og uforståelig. Klokken kunne godt blive hen ad 12 inden man kom fra kirke.

Der blev heller ikke foretaget så mange vielse, bryllupper

Side 76.

var en sjælden begivenhed.

Når der var begravelse var der ikke noget med at det foregik i stilhed. Kirken var som regel fuld, man kendte jo hinanden og det var da bare rimeligt, at man mødte op ved en sådan lejlighed.

Side 77.

Skolen

Skolen havde en førstelærer og en lærerinde. Lærerinden var en såkaldt pøgelærerinde, hun måtte kun undervise i første klasse, det ville som regel sige, at hun havde børnene de to første år. Desuden underviste hun pigerne i håndgerning som det kaldes, strikning, hækling og syning (i hånden, sådan noget som en symaskine eksisterede naturligvis ikke på skolen).

Der var i alt 3 klasser, man gik i første klasse 1 el. 2 år, i anden kl. 2 år og i tredje kl. 3 år. Selv gik jeg 1 år i 1. kl., 1 år i 2. kl. og 5 år i 3. kl.

1. og 3. klasse gik i skole om eftermiddagen 3 timer og pigerne fra hver klasse havde 2 timer om ugen i håndgerning.

Side 78.

De fag der blev undervist i var dansk, regning, religion, danmarkshistorie, geografi og sang.

Dansk omfattede læsning, skrivning m. diktat og genfortælling, det sidste år også stil.

Regning omfattede de fire regningsarter, brøkrekning – og hvis man nåede så langt – forholdsregning og procentregning.

I religion havde vi bibelhistorie, katekismus og samlevers.

Vi havde de samme lærebøger fra 2. kl. og resten af skoletiden og vi skulle selv anskaffe dem. Der fandtes ikke så mange undervisningsmaterialer. Vi skulle selv medbringe tavle og grifler, evt. kladdehæfter samt penne og penneskaffer – de sidste brugte vi kun

i de ældste klasser.
Der fandtes en stor sort tavle på den ene væg, og der var

Side 79.

landkort, der kunne rulles ned foran tavlen.

Desuden var der en stabel billeder af kendte danske mænd og kvinder, de blev anvendt i historietimerne.

Der fandtes et skab med nogle udstoppede fugle, de så lidt mølædte ud efterhånden, og da vi ikke havde naturhistorie skænkede vi dem ikke megen opmærksomhed.

Når vi havde diktat og genfortælling rettede vi hinandens produkter og skulle så bare tælle op, hvor mange stavfejl vi havde, det skulle læreren så se og vi skulle rette fejlene – de pågældende ord skulle skrives tre gange.

I regning regnede vi efter en regnebog med en masse stykker, når vi havde regnet tavlen fuld gik vi op til læreren og fik dem rettet. De forkerte måtte

Side 80.

vi så regne om, før vi kunne gå videre til de næste.

Der var megen udenadslære, vi skulle læse lektier hjemme og så lire det af der stod i bogen. Det var ikke nogen særlig god undervisning vi fik.

Skoleåret gik fra april til april. Der blev holdt eksamen en gang om året. Så kom 2 el. 3 skolekommissionsmedlemmer (den ene var altid præsten) og overværede overhøringen i nogle timer i hver klasse.

Man behøvede ikke at være nervøs til den eksamen, man kunne ikke dumpe til den, højst komme til at gå et år ekstra i 1. el. 2. klasse.

Der blev vistnok givet karakterer, men det var ikke noget man tog så tungt på.

En gang om året var der skovtur. De små klasser fik en tur til Hareskoven, vi kørte

Side 81.

med hestevogn.

De forskellige gårde stillede med køretøjer og kuske nede ved skolen, sommetider var det gårdmanden selv der var kusk og så var konen med i hvert fald hvis de havde nogen børn, der gik i skole.

De ældste årgange havde en rigtig udflugt, hvor vi kørte med tog, f.eks. til Sorø og Roskilde.

I vinteren 1929 var der bispevisits. Det var en stor begivenhed, hverken præsten eller læreren havde været med til det før. Det var biskop Ostenfeldt fra København, der havde meldt sin ankomst, han ville overhøre ungdommen i kirken om søndagen og børnene i skolen om mandagen.

De der gik til præst den vinter skulle være med begge steder. Det var meget spændende.

Side 82.

Lærerens job var ret omfattende. Foruden at have 6 timer hver dag i skolen skulle han også medvirke ved gudstjenester alle søn – og helligdage, han skulle både være organist og kirkesanger.

Inden gudstjenesten begyndte skulle han sætte salmenumrene op og tænde alterlysene. Når præsten var kommet og bedeslagene havde lydt, spillede han præludium, derefter gik han op i koret og læste indgangsbeden, tilbage til orglet, spillede salmerne og korsvarene og skulle foruden at spille også synge for, altså lede kirkesangen. Det var meget krævende, enten skulle man kunne spille melodierne uden brug af noder og så synge efter salmebogen, eller også skulle man kunne salmerne udenad og så spille efter noderne – det var ikke ret mange, der kunne klare det, så det var værd at høre på.

Side 83.

Når han var færdig med den sidste salme, skulle han igen op i koret og læse udgangsbeden og så tilbage og spille postludium, mens menigheden forlod kirken.

Sommetider var der hængt en lille tavle op indenfor kirkedøren, hvorpå der stod: I dag Kirkestævne.

Så skulle degnen skynde sig at afslutte postludiet og komme ud på pladsen foran kirkedøren og oplæse en eller anden officiel bekendtgørelse fra en eller anden offentlig myndighed – nok tiest den kirkelige. Det var en gammel skik og den fortsatte i hvert fald op i 30'erne.

Foruden arbejdet i skolen og kirken havde læreren et ekstra job ved at fungere som sekretær for sognerådet. Det arbejde havde læreren til 1925 hvor der blev ansat en sekretær, der også var kasserer.

Side 84.

Som det fremgik af beskrivelsen af lærerboligen var der i udhuset stalde med plads til kreaturer og heste, der var plads til vogn og redskaber etc. til brug i et mindre landbrug. Der hørte også et stykke jord til embedet, skolelodden på 2 – 3 tdr. land, som læreren hidtil havde drevet selv.

Et privat brev skrevet af lærer J.L. Frandsen, der var blevet ansat ved Vallensbæk skole 1. juni 1914, tyder på at han selv agtede at drive landbruget.

Afskrift af et brev fra ham dateret d. 25 – 2 – 1915.:

– »Avlen var meget sparsom, så vi måtte nøjes med foreløbig at have en Ko. Og dog er vi glade ved det vi har allerede. Vi solgte Korn for omtrent 200 Kr., 1 Kalv fik vi 55 Kr. for; til Jul slagtede vi en gris og 1 ditto har vi solgt for nylig for 80 Kr.

Side 85.

En Del Mælk har vi ligeledes solgt. I Øjeblikket faar vi 14 Øre for en Pot Mælk men Koen er ingen god malter, så vi kan ikke undvære mere end 5 Potter om Dagen. Men det er jo endda ikke så lidt værd. Men så er Begynderudgifterne jo ogsaa store, saa det regner ikke med Guld her det første Aar. Nu til Sommer haaber vi at faa en Ko mere, hvis det da ikke skal laver saadan, at hele Marken skal besaas med Korn, som vi ikke maa fodres op i grøn Tilstand. For Græs har vi intet af. Det hele er pløjet ned paa grund af Ukrudt.

Jeg tænker vel nok at vi faar nogen fordel af de høje Priser i Aar, den Legat som hører til Embedet skal udbetales i Byg, men Aaret regnes fra Mortensdag til Mortensdag og betales først efter at Kapitelstaksten er fastsat. Saa jeg faar jo denne gang kun for ca. 5

Side 86.

Maaneder. Det er ikke nødvendigt at rette sig efter Kapitelstakst, så det gør vi næppe i Aar, medmindre den bliver bedre end Regeringsforslaget. Derimod tænker jeg at Erstatningen for Fouragen bliver til mere Fordel i Aar paa grund af de høje Foderpriser.

Embedet er ret godt. Men det gode har ikke rigtigt begyndt at virke. En god Ting er jo at Skatten ikke er stor. Jeg haaber at slippe med mindre end 40 Kr.

Til Fremtidsindtægterne hører jo også Sekretærposten for Sogneraadet. Det begynder til April.«

Det skal lige tilføjes som en efterskrift, at alle drømme om landbrug og Fremtidsindtægter fik en brat afslutning ikke engang 2 måneder efter ovenstående brev var skrevet. Lærer Frandsen døde d. 18. April 1915.

Side 87.

Det tredje medlem af kirkebetjeningen var klokkeren / klokkerkonen Maren Kristine, der bestred embedet efter sin mands død, hjulpet af sønnen Henrik, der arbejdede inde på Vestre Kirkegård.

Det var et tungt arbejde M.K. havde. Hun skulle ringe med kirkeklokkerne hver morgen og aften, det blev gjort med håndkraft, hun skulle stå oppe i tårnet når hun ringede.

Om søndagen skulle der jo ringes 3 gange før gudstjenesten. Aftenen før bestemte dage: juledag, påskedag, pinsedag og Kr. Himmelfartsdag skulle der kimes 1/2 time.

Der var to klokker. Når der blev ringet almindeligt var det klokkeknæblen der svingede, men når der skulle kimes sad M.K. nede under klokken og slog på den med en hammer. Foruden klokkeringningen skulle hun sørge for renholdelse af

Side 88.

kirken, hun skulle fyre op i kakkellovnen om lørdagen og holde ilden ved lige så der kunne være nogenlunde varmt til om søndagen.

Hvis der skulle være barnedåb var det M.K. der skulle sørge for at dåbs vand havde en passende temperatur.

Det var også hende der skulle træde bælge når orglet blev brugt. Desuden skulle kirkegården passes, det var ikke så meget med at skulle passe de enkelte gravsteder, det gjorde familierne dengang, men alle gangene skulle være revet og i orden til om søndagen og der skulle lægges gran på gravstederne om vinteren.

Side 89.

Familier og enkeltpersoner i Vallensbæk.

Præstefamilien.

Pastor A. Busch var præst i Val. fra 1914 til 1925.

Præstefamilien bestod på det tidspunkt af præsten og hans frue og tre voksne hjemmeværende døtre. Der var (havde været) flere børn, den ældste søn var tandlæge i Valby (Frits Busch), den yngste søn var sømandspræst i Hull og en datter var gift og boede i Nordjylland. Der havde været 2 døtre til, men de var begge døde som unge, Emma og Martha – de ligger begge begravet på Vallensbæk kirkegård. Tandlæge Busch og hans kone er ligeledes på V.K., men ikke i familiegravstedet.

Den ældste af de tre hjemmeværende døtre Fanny, var sekretær i D.U.S., hvor pastor B. var formand. En anden Arda fik uddannelse som

Side 90.

sygepl. Efter at hun var færdig med ud. tilbragte hun 1/2 – 1 år på St. Thomas Hospital i London, og da pastor B. foretog en af sine rejser til Indien, hvor han besøgte D.U.S. missionærer, ledsagede Arda ham på rejsen.

Den tredje datter Thyra var hjemme og styrede huset – fru Busch var syg og sad i kørestol, hun var meget stærkt invalideret.

Thyra havde som regel en ung pige fra Vallensbæk til hjælp i huset, der var meget at gøre, der kom mange gæster og der blev lavet mange arrangementer i præstegården.

Det skulle måske lige tilføjes, at familien havde 2 hunde, den ene var en gravhund, der hed Daks, den trissede rundt i stuerne og opholdt sig mest i nærheden af fru Busch. Den anden var en stor sort politihund, der havde den kedelige vane, at den bed de gæster, den kunne komme i nærheden

Side 91.

af – alle var bange for den og den blev som regel holdt væk fra stuerne når der var gæster, men når det lykkedes den at smutte ind, gik det gerne ud over en eller anden, men var man blevet bidt én gang blev man ikke bidt mere. Den hed Boy, og det værste ved den var næsten at den ikke gøede eller udviste særlige tegn på aggressivitet, når den kom ind i stuen.

I præstegårdshaven blev der hver sommer afholdt basar til fordel for D.U.S.

Vinteren igennem samledes børnene fra Vallensbæk, speciel dem fra menigheden en eftermiddag om ugen i præstegården, hvor pigerne sad og syede forskellige småting, der kunne bruges til fiskedammen eller andre boder, og drengene lavede løvsavsarbejder, der var meget moderne dengang. Det var naturligvis Thyra der stod for det.

Side 92.

De større ting der skulle bortlodes – duge, sofapuder, dukker og dukkesenge etc. blev lavet af de voksne og foræret til basaren.

Den dag basaren blev afholdt var pastor Busch i sit es, det var ham, der var livet og sjælen i det hele, han tog del i alle festligheder, foretog lodtrækning og uddelte gevinsterne.

Jeg husker pastor Busch som en stor kraftig mand med et rundt, rødt, smilende ansigt, han var en imponerende skikkelse og opførte sig men en vis værdighed – man var aldrig i tvivl om, at han var præsten.

Om søndagen når han skulle holde gudstjeneste gik han i ornat og med høj hat ned gennem byen op til kirken dengang gik præsterne altid med høj hat.

Oppe i kirketårnet i et af lydhullerne stod Henrik og

Side 93.

holdt udkig. Når præsten drejede om hjørnet nede ved missionshuset kunne Henrik begynde at ringe 3. gang, så passede det lige med, at præsten gik ind i kirken når bedeslagene lød.

En gang skete det, at Henrik ikke var på sin post, pastor Busch fortsatte til han var halvvejs oppe på kirkebakken, så standsede han og råbte med sin kraftige stemme: Henrik, Henrik hvor bliver du af? – et øjeblik efter dukkede Henriks hoved op i lydhullet og han stak næven op som tegn på, at nu skulle han nok begynde.

De situationer hvor jeg især husker pastor Busch var ved den årlige eksamen og ved børnenes juletræ.

Han var god til at tale med børn og på eksamensdagen viste han sig glad og veloplagt, lavede sjov med og skabte

Side 94.

en stemning af fest og glæde omkring sig, så den ængstelse og nervøsitet, der evt. kunne være hos nogle af pøderne (og hos de fremmødte mødre) hurtigt forsvandt.

Når vi skulle have læsning, valgte han hvert år en fortælling fra læsebogen der hed: På udstilling. Så vidt jeg husker, var den skrevet af Zacharias Nielsen og med gotiske bogstaver, og pastor Busch lod til at more sig lige godt hver gang.

Den anden begivenhed, hvor han spillede en stor rolle, var ved børnenes juletræ, det blev altid afholdt 4. juledag, og der kom børn fra hele byen.

Det var egentlig skolens juletræ. Der var i nov. / dec. blevet samlet ind til det over hele byen og der var, uanset hvor meget hver familie havde givet, adgang for alle skolebørn, deres forældre og mindre søskende.

Det var læreren, der stod for indsamlingen

Side 95.

og for hele arrangementet. Det blev afholdt oppe i missionshuset.

Sådan en aften var pastor Busch rigtig oplagt. Han ledede sangen og dansen omkring juletræet, førte an i alle mulige lege, satte sig ned på gulvet mellem børnene og fortalte historier, han delte poser med julegodter ud og var i det hele taget i aktivitet hele aftenen, indtil de sidste pøder med familier var forsvundet.

Da pastor Busch tog sin afsked fra embedet i Vallensbæk fortsatte han som formand i D.U.S. Familien der nu kun omfattede ham selv, Fanny og Thyra (fru Busch var død og Arda boede ikke hjemme mere) flyttede ind til D.U.S. ? bygninger inde på Strandagervej i Hellerup.

De kom dog stadig af og til på besøg herude.

Side 96.

Efter at pastor Busch var rejst var embedet ledigt og præstegården stod tom i 2 år.

Embedet blev varetaget af præsterne ved fængselskirken i Vridsløse, pastor Heje og pastor Hindse Nielsen.

Først i foråret 1928 blev der udnævnt en ny præst, pastor Lorenzen, der kom fra Sønderjylland.

Når embedet stod ledigt så længe var grunden den, at der var planer om at lægge Val. sammen med et andet sogn, da det var så lille.

Det blev dog ikke til noget.

Side 97.

Lærerfamilien.

Efter lærer J.L. Frandsens død i 1915 kom der et nyt lærerpar til Vallensbæk det var Bjerg Jensen og hans kone. De havde to børn og fik et tredje, mens de var i Vallensbæk.

Bj. J. var den eneste af alle de lærere, der var i Vallensbæk i denne periode (vikarerne iberegnet), der kunne klare det at være organist og kirkesanger på én gang. Han var meget musikalsk og havde en meget kraftig stemme så han kunne virkelig lede kirkesangeren.

Det var jo under 1. Verdenskrig og der var indkvartering af soldater, hvorved antallet af unge i byen steg mærkbart. Bj. J. prøvede at gøre et arbejde for alle de unge mennesker bl.a. oprettede han et sangkor. Jeg havde indtryk af at de blev stærkt savnet i Vallensbæk, da de i 1920 rejste derfra. De flyttede

Side 98.

til Herning hvor han senere blev kordegn, det var et sted, hvor hans mange talenter kunne komme mere til udfoldelse end i Vallensbæk.

De blev dog ved med at have kontakt med nogle her fra Vallensbæk. Gennem mange år.

Den nye lærer, der kom i 1920 hed Frandsen, han var ikke i familie med den tidligere lærer Frandsen. Han stammede fra Bornholm, havde kone og to døtre, Karen og Frede.

Det varede ikke så forfærdelig længe inden ulykken ramte familien. Fru Fr. blev syg og døde, efter at de havde boet her et par år.

De havde husbestyrerinde i nogle år, så giftede lærer Fr. sig med en diakonisse, hun havde passet hans første kone.

Lærer Fr. blev selv syg, i flere perioder havde han vikar. Karen, den ældste af døtrene, overtog

Side 99.

orgelspillet i kirken.

Der kom en lille dreng i det nye ægteskab, men kort tid derefter døde lærer Fr. 1926.

Vistnok indenfor samme år døde Karen af det man dengang kaldte galopperende svindsot – lungetuberkulose. Fru Fr., der nu stod tilbage med en steddatter på 13 – 14 år og et spædbarn, måtte se og finde en udvej til at ernære sig og børnene. Hun havde sin sygepleje uddannelse fra Diakonissestiftelsen, og det lykkedes hende at komme ind på jordemoderskolen og få uddannelsen på to år.

Da hun var nødt til at bo på skolen under uddannelsen måtte hun overlade børnene til en veninde, de boede i de to år omme i en lille lejlighed i den ene længe af præstegården.

Da fru Fr. var færdig med uddannelsen oprettede hun en praksis i Glostrup, dengang foregik de fleste fødsler jo i hjemmene, senere oprettede hun en fødeklinik i Glostrup,

Side 100.

der fungerede udmærket i mange år.

Undervisningen i Vallensbæk. Skole led i nogen grad under lærerens hyppige og langvarige sygeperioder. Lærer Fr. var ikke ligefrem nogen dynamisk underviser, men hans vilkår var jo heller ikke de bedste. At have elever fra 3 – 5 årgange gående i samme klasse levned selvfølger ikke meget tid til den enkelte, det blev mest til udenadslære, opremsning af lektier i kor, rette hinandens skrivelser og fejl uden nogen større interesse fra lærerens side. Man lærte kun det mest nødvendige, man hang på så langt man kunne, og der var ingen hjælp for dem, der ikke kunne følge med.

Hvis man ønskede at børnene skulle have en bedre undervisning, måtte man sende dem til en privat realskole.

En sådan fandtes i Tåstrup,

Side 101.

men det var jo en betalingskole og det var ikke mange, der havde mulighed eller lyst til at afholde udgifter til det. Børnene fra nogle af gårdene plus nogle af lærerens og lærerindens børn kom derop fra 11 – 12 års alderen.

Først mange år senere vedtog Val. sogneråd, at yde tilskud til børn, der kom på den private realskole i Taastrup.

I 1927 blev ansat en ny lærer i embedet, der gennem så længe havde haft forskellige vikarer. Den nye lærer, Chr. Christensen var dygtig og initiativrig, det blev mere spændende at gå i skole. Han var meget aktiv inden for menigheden og han var den første efter Bj. Jensen, der begyndte at gøre noget for de unge i sognet. Han holdt aftenskole og fik oprettet et sangkor. Desværre gik der ikke mange år før han også blev syg, og igen

Side 102.

måtte der bruges vikarer, når hans sygeperioder strakte sig over længere tid.

Den gamle lærerbolig var som tidligere beskrevet en meget gammel og usund bolig, og det lå nær for at antage, at de dårlige boliger var – om ikke den egentlige årsag – så dog en medvirkende faktor ved de mange sygdomstilfælde og dødsfald, der var sket.

Da de forskellige ansøgere til embedet efter lærer Fr. kom og så på boligen, når de aflagde besøg hos skolekommissionsmedlemmerne som man gjorde dengang, så stod lærer Fr. ? gamle mor dernede og advarede dem: »I skal ikke komme, her dør de alle sammen!«

Først i 1930 blev det vedtaget at bygge en ny lærerbolig, den var færdig omkring 1933 – 34, men det holdt hårdt. Folk i byen syntes det var meningsløst at bygge en ny flot bolig, den gamle

Side 103.

var ikke så meget værre end andre huse i byen.

For lærer Chr. ? vedkommende var det for sent, han oplevede at flytte over i det nye hus og få det pænt møbleret, men hans sygdom udvikledes stadig. Han døde i 1937.

Side 104.

Klokkerfamilien.

Nede ved siden af skolen lå byens vistnok mindste hus – klokkerhuset. Her boede klokkerkonen Maren Kristine og hendes tre børn.

Hun havde overtaget klokkerembedet efter mandens død i 1915. Den ældste af børnene, datteren Inger, blev gift med naboen Kresten Jensens ældste søn Knud, de flyttede fra Val. Få år efter brylluppet. Den yngste søn Peter kom i boghandlerlære og fik senere en god stilling i København. Den anden søn, Henrik, boede hjemme hos moderen i alle de år, hun bestred klokkerembedet. Han arbejdede inde på Vester Kirkegård og hjalp så i øvrigt moderen med at passe det arbejde i kirken og på kirkegården, som hun ikke selv kunne magte.

Side 105.

Henrik var lidt af en tusindkunstner, han kunne lave alting. Han var den første i byen, der selv lavede sit eget radioapparat, først et krystalapparat med høretelefon, senere lavede han et med spoler og højtalere.

Maren K. havde som tidligere omtalt et strengt arbejde.

Hun var en lille vims person, der talte meget og talte højt med en skinger stemme. Hun var meget døv – det har sikkert været en erhvervs sygdom, men hun passede sit arbejde med godt humør.

Hun gik altid med et stort gråt sjal om hovedet. Man så hende trave rask af sted op til kirken og hjem igen flere gange om dagen – lille, grå og glad.

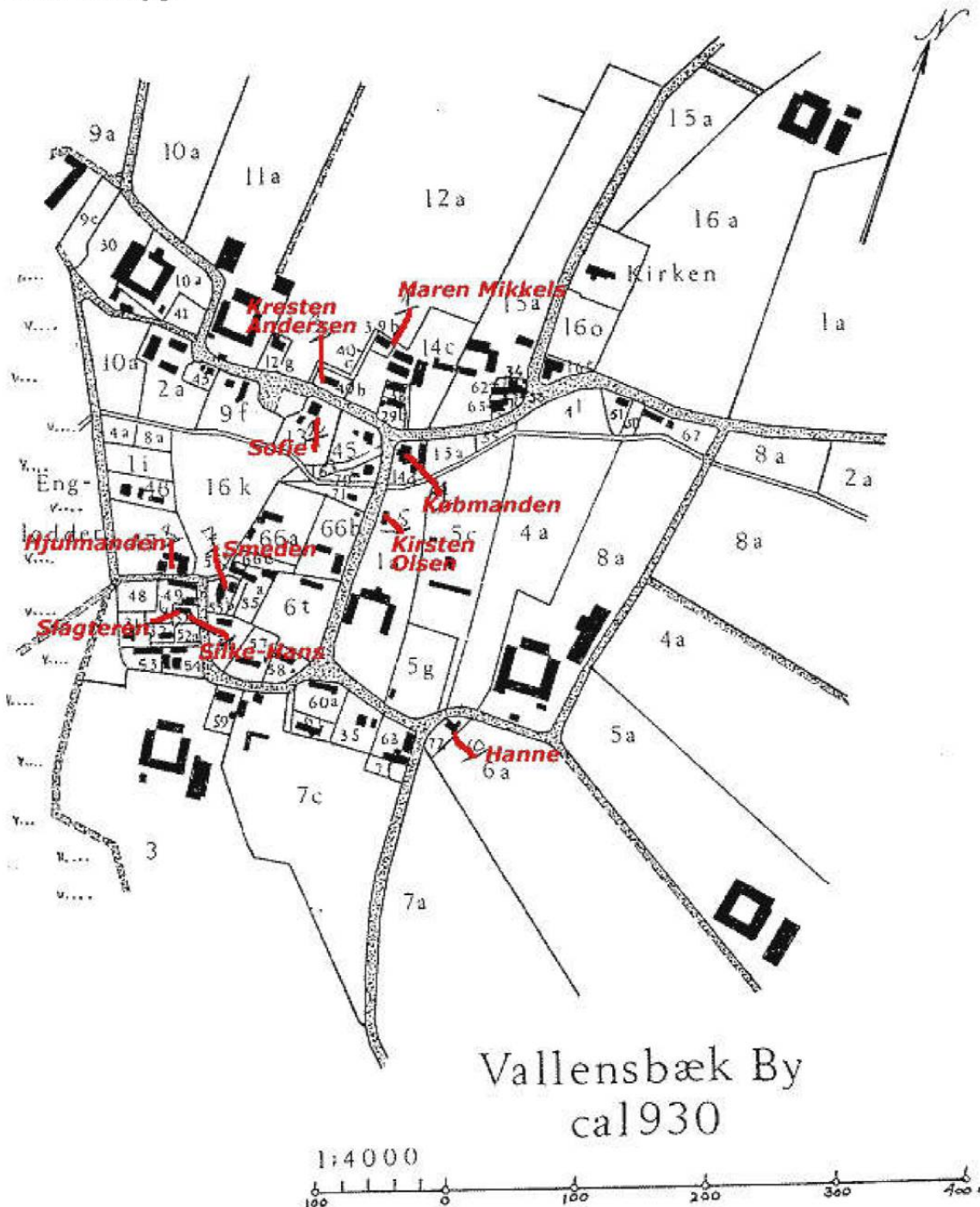
Det skete sommetider at man kunne få lov til at følge med hende op i kirketårnet en sommeraften, når hun skulle

Side 106.

ringe solen ned kl. 8.

Så klatrede man op ad en lille stige til lydhullet, der jo stod åbent og derfra havde man en vid udsigt ud over landsbyen, over mosen og ud til Køge Bugt. Landet var fladt, der var ingen bakker, ingen skove eller højhuse, der kunne spærre for udsynet.

Det var bare dejligt.

Vallensbæk By
ca 1930

Side 107.

Nr. 5. Kirsten Olsen

K. Olsen var en af Vallensbæks kendte skikkelser. Hun boede i det lille hus, der lå (ligger) nedenfor præstegårdshaven, hendes egen have lå ned til Bækrenden.

Hun var vist født og opvokset i Vallensbæk. Da hun var en halvstor pige havde hun tjent på den gamle "Korsagergård", hun havde været barnepige for Søren Knudsen, ejeren af "Korsagergård" i denne periode.

K. Olsen fortalte sommetider om hvordan det var at være pige dengang. Lige meget om det var sommer eller vinter stod de meget tidligt op, og hvis det var så mørkt, at de ikke rigtigt kunne komme i gang med husarbejdet, sad de og spandt eller strikkede, med en tælleprås som eneste belysning. K. Olsen havde været gift, vist nok med en husmand. De havde to børn, og jeg kan

Side 108.

huske at hun fortalte, at 2 dage efter at hun havde født første gang kom hendes svigermor, der boede hos dem, og lod hende vide, at nu kunne det være nok med det driveri, hun kunne godt stå op og gå ud i marken og malke køerne og bære mælken hjem – og det gjorde hun så.

Den ene af døtrene var, da jeg kendte K. O. gift og boede i Ledøje. De havde en datter, der naturligvis var K. Olsens ét og alt. Når K. O. skulle over og besøge dem gik hun derover og hjem igen om eftermiddagen.

Den anden datter havde et pensionat i Haslev, hun havde seminariet, der boede og spiste hos hende og det klarede hun sig fint med.

K. O. var en pæn gammel kone, altid pænt og ordentligt klædt, hun brugte Hedebokyse, til daglig en lille, sort silkekyse

Side 109.

men om søndagen en flot kyse med guldnakke.

Hun tog rundt og hjalp, hvor der var nogen, der havde brug for hende. Gennem nogle år var hun fast gæst i mit hjem, hvor hun kom hver søndag og spiste middag. Hun kom også og holdt juleaften hos os.

Hun var glad og fornøjelig og var eminent til at spille ludo og andre spil.

I perioder gik hun hver aften over til en gammel kone Birthe Hans Andersen, der ikke brød sig om at være alene om natten. K. O. kom så tidligt på aftenen, at de kunne få sig et slag seks og tres inden de gik i seng. De stod op kl. 6 om morgenen og drak kaffe sammen, mens

de undrede sig såre når de så de unge menneskers arbejdsindsats – eller mangel på samme.
K. O. flyttede desværre fra Vallensbæk i utide, hendes datter der var

Side 110.

flyttet til Borup, ville have at hun kom hen og bo hos hende på sine gamle dage.
Da hun fyldte 80 år var der adskillige fra Vallensbæk, der var nede og gratulere hende.
Man savnede hende i Vallensbæk.

Side 111.

Nr. 1. Maren Mikkels.

Oppe på bakken bagved Kresten Andersens hus lå der et gammelt og noget forfaldent hus. Der boede Maren Mikkels.
Huset ligger der endnu, men er et af dem, der er ombygget og restaureret, så der ikke er noget, der minder om den gamle hytte mere.
M. M. var gammel, rynket, meget snavset og befængt med utøj, hendes tøj var snavset og laset, hun gik altid med et stort brandgult sjal om hovedet.
Jeg ved ikke rigtigt hvad hun levede af, hun tiggede vist lidt, snart hos en så hos en anden. Hun kom ret tit ned til mit hjem og ville svært gerne have en kop kaffe og et stykke mad, hvad hun jo da også fik.
Hun var glad for børn, når de da ikke drillede hende, hun

Side 112.

Var i hvert fald himmelhenrykt når hun kunne få min søster og mig lokket med sig hjem.
Hun havde kun én stue, hvor der stod en træseng, et bord, en sofa og et par stole.
Der hang et gammelt ur på væggen med malede blomster på urskiven, og så var der desuden en stor dragkiste, der også havde været fint dekoreret.
Fra en af skufferne i dragkisten tog M. M. et stykke kage eller nogle småkager – kagen var tør og smuldrede og småkagerne var bløde, begge slags havde en mærkelig muggen smag, men vi var så velopdragne, at vi ikke syntes vi kunne være bekendt at sige nej, når vi blev budt på noget, vi spiste pænt, hvad der blev sat frem og afsluttede så besøget hurtigst muligt.

Side 113.

M. M. så mest ud som jeg forestillede mig en heks, lille krumbøjlet og med en stok i hånden. Hun var nok mest betragtet som et udskud i byen, og hun var absolut ikke velkommen ret mange steder.
Hun havde dog en oplevelse hvor hun ikke var et udskud. Maleren P. Mønsted, der som nævnt havde lejet sig ind på "Mariehøj" havde fået kig på hende og ville have hende med på et af sine malerier. Han af talte med hende, at hun skulle komme ned til hjørnet ved købmanden, så ville han male hende der, stående ved Lars Pejtersens stakit.
M. M. blev henrykt og ville jo gerne være så pæn som muligt. Hun henvendte sig til alle de koner, der gik med Hedeboekys og ville låne en og endelig forbarmede Kirsten Olsen sig over hende og lånte hende en af sine små daglige silkekyser.

Side 114.

M. M. stillede nede ved hjørnet til den aftalte tid – og fik et ordentligt fur af Mønsted, hun skulle aldeles ikke være "pæn", han ville se hende i hendes gamle tøj og med det gamle, brandgule sjal om hovedet så M. M. måtte under højlydte klager gå hjem og tage sit sædvanlige kluns på – malet blev hun og billedet udstillet på Charlottenborg.
M. M. blev syg og indlagt på Amtssygehuset på Nylandsvej, der døde hun. Rygtet gik at hun fik et chok, da hun blev puttet i et badekar og "lagt i blød", det var for meget for hende, noget sådant havde hun aldrig før været ude for.

Side 115.

Naboer – genboer.

Det var jo ikke kun gamle koner, der befolkede Vallensbæk. Der var jo mange andre.
Nede for enden af Kilden boede Sofie, hendes mand hed Hans Peter Nielsen, men det var så absolut Sofie, der dominerede. Deres søn – Sofies Kristian – og hans kone Karoline boede sommetider i en lille lejlighed, der var indrettet i den ene ende af huset, og så var der liv i kludene, begge koner snakkede meget og snakkede højt.
Overfor Sofies hus lå Kresten Andersens, igen var det konen der dominerede – Karen Kresten Andersen. Om dagen, når mændene var på arbejde, stod konerne ofte i timevis og snakkede. De snakkede højt så man kunne tydeligt høre, hvad der blev sagt når man opholdt sig udendørs – de talte Kalundborg – jysk, som det var meget friskende at prøve at efterligne.

Side 116.

Silke – Hans.

En af de mere spændende personer i Vallensbæk var Silke – Hans. Han boede sammen med sin familie ovre på "den anden gade" i kommunehuset – tidligere fattighuset. Han havde kone og børn – hvor mange ved jeg ikke.
Konen døde, børnene rejste hjemmefra, og Silke – Hans boede stadig samme sted.
Han levede vist af lidt "tilfældigt sjov", jeg tror ikke han ligefrem arbejdede så meget, sommetider drev han hestehandel, engang havde han, efter hvad han selv fortalte, "fået nogle sveller op under neglene", og havde derfor været inde og "ruske i tremmer" som han kaldte det. Han drak temmelig meget og var nok ikke bleg for at deltage i slagsmål, men han var ikke nogen voldsmand.
Enten han var ædru eller fuld så var han meget høflig, hatten kom af i et stort sving når man mødte ham, altid i

Side 117.

godt humør og med et forsorent smil.
Hvis man færdes på Vridsløsevejen eller Torvevejen sent om aftenen, kunne man risikere at møde S. H. på vej hjem på cykel – uden lygte, uden klokke, råbende for at advare andre: "Pas på! her kommer jeg", eller syngende af fulde hals.
Han var kendt i hele omegnen, og trods alt kunne man lide ham på gr. af hans høflighed og gode humør.
Mange år efter at jeg havde forladt Vallensbæk, hørte jeg om et ægtepar i Vallensbæk der var kommet sent hjem og havde fundet S. H. liggende i en salig rus foran deres garage. Da han åbenbart ikke selv kunne finde hjem havde manden anbragt ham i bilen og kørt ham hjem.
Nogen tid efter havde de truffet S. H. ved en begravelse, og

Side 118.

da de skulle til at gå hjem kom S. H. hen til dem og sagde meget høfligt, men lidt forlegen: "Tak for Sidst!".

Side 119.

Familien på Korsagergård".

Ejeren af "Korsagergård" hed Søren Knudsen, hans kone hed Eble og de havde 3 børn, Niels Arnold, Ellen Margrethe og Svend.
Fru Knudsen døde ret tidligt, efter den tid var der forskellige husbestyrerinder, der forestod husholdningen indtil E. M. var gammel nok til selv at overtage det.
S. K. var en af de mest fremtrædende mænd i Vallensbæk, hans bror Niels Knudsen ejede "Højrupgård", der var overdraget sønnen Broder Knudsen i forpagtning, mens N. K. og hans kone var flyttet til Vridsløse.
Familien var velhavende men levede til daglig meget spartansk. Der blev ikke givet penge ud til unødvendige ting.
Efter sigende var S. K. en streng husbond overfor sine folk. Der var en fodermester på gården, en eller to karle og desuden en tjenestedreng, som oftest

Side 120.

en nykonfirmeret dreng fra Vallensbæk. S. K. var nok respekteret, men vist ikke ligefrem afholdt i byen. Også hans egne børn måtte underkaste sig hans noget barske væsen. De gik i skole i Taastrup. N. A. blev uddannet til arkitekt, E. M. fik efter sin skolegang en huslig uddannelse, hun havde forskellige pladser både på en gård og i København. Til sidst tog hun til Canada og var derovre et år.
Da hun kom hjem overtog hun husholdningen på gården, og det medførte en forbedring for alle. Hun fik indført nogle forandringer både i

hus og have, og selvom S. K. ikke var meget for ændringer lykkedes det ofte E. M. at få sin vilje. E. M. lærte porcelænsmaling og var i det hele taget ferm med sine hænder. Hun fik et af værelserne oppe på loftet indrettet som en gammel bondestue med malede træpaneler og en alkove med

Side 121.

gamle forhæng.

Der fandtes på gården masser af gammelt fint hjemmevævet sengelinned og duge med broderede borter med Hedebosyning, forsynet med årstal, på noget af det var årstallet 1953.

Det var en selvfølge at Svend skulle overtage gården, selvom han vist ikke havde særlig lyst til det. Også han kom ud og fik sin uddannelse andre steder, var på landbrugsskole på Næsgård og var så efter nogle års forløb parat til at overtage bedriften på gården. Familien på "Højrupgård" Broder Knudsens havde 2 børn. Familien holdt sig meget for sig selv. Gården var gammel og virkede ikke så præsentabel som Korsagergård. Der var ikke så stort folkehold, både B. K. og hans frue så ud til at slide hårdt i det.

Side 122.

"Pilehavgård" ejedes af Niels Christiansen. Den lå jo med stuehuset ret tæt op ad vejen, der var ikke meget plads til have, men der var nogle store træer omkring gården og den lå meget tæt ved mosen.

Gården var ikke så stor, og da der var 5 sønner i familien, klarede de selv at drive gården uden karle udefra, men der var en tjenestepige. Den ældste af sønnerne Niels rejste til U.S.A. og var derovre i flere år, men kom senere tilbage og slog sig ned i Taastrup.

Christian overtog gården efter faderens død og Martin fik en gård i et andet sogn.

En af sønnerne Oluf døde som ung meget pludseligt af sukkersyge, det har været omkring 1920, med havde endnu ikke lært at bruge insulin dengang.

Den yngste af sønnerne Valdemar

Side 123.

blev gift med Marie Kofod, der var i familie med lærer Frandsen og kom fra Bornholm, hun var husbestyrerinde hos lærer Frandsen efter hans kones død.

Familien på "Pilehavgård" var nogle flinke, stilfulde mennesker, de arbejdede flittigt med det, de havde men gjorde sig ikke så meget bemærkede i det offentlige liv i Vallensbæk.

Det var på "Pilehavgård" man kunne købe mælk "Ved staldøren" som man sagde. Man gik om i kostalden ved 5 1/2 – 6 tiden, når de var ved at malke, og så ventede man til en af dem var færdig med at malke en ko og kom op og hældte mælken gennem sien ovre i mælkejungerne der stod til afkøling.

Man fik så 1 eller 2 l. mælk i sin medbragte mælkespand og kunne gå hjem og hælde mælken over i et fad, hvor den så kunne stå og trække fløde til næste dag.

Side 124.

Familien på "Mariehøj".

Axel Jensen og hans kone havde 3 børn, datteren Karen, og de to drenge Ove og Emil, der begge var døvstumme.

Karen gik i skole i Vallensbæk, og da de to drenge blev gamle nok til det, kom de til at gå på en privat døvstummeskole inde i København. De lærte at tage alene ind til skolen, tog med rutebil, derefter med sporvogn, de skulle vist endda skifte en gang undervejs.

Familien, især moderen, lærte en vis form for døvstumme sproget, og vi der så dem næsten daglig lærte også i nogen grad at gøre os forståelige for dem. Med til familien hørte også faster Nanna, A. J. søster. Hun boede i København, men kom hver Weekend ud på "Mariehøj", hun hørte til der, havde sine egne stuer. Hun var en meget livlig og sød dame, der var stærkt knyttet til børnene.

Side 125.

Fru Jensens familie boede i Vridsløse, en af hendes brødre ejede gården Albertslund, der lå ca. der, hvor den nuværende station ligger.

Vridsløse var jo dengang heller ikke ret stor, der var nogle gårde og huse i Gl. Vridsløse, og så var der fængslet og alle husene deromkring til fængselsfunktionærerne – husene var nøjagtig ens, grå og kedelige, og omgivet af haver, der også så ud til at være ens.

Der var én person til, der hørte med til "Mariehøj", det var karlen Anders, han havde altid hørt til der som ene karl og kom slemt i knibe, da Mariehøj blev solgt i 1925.

Han kom dog hen hos en af de andre gårdmænd, vistnok på "Kirkebredegård", og da "Mariehøj" igen efter flere omskiftelser blev overtaget af familien Christensen fik Anders sin gamle plads igen og blev der så længe han kunne arbejde.

Side 126.

Tjørnagergård ejedes af Anders Pedersen indtil 1925. i de sidste år inden han solgte gården boede han vist alene, han havde en husbestyrerinde, der var lige så gammel som han var. Man så eller mærkede aldrig noget liv på gården, den virkede trist og noget skummel.

O. C. Kjær, der overtog gården i 1925, drev den som gartneri, der blev bygget drivhuse oppe ved gården, og på markerne ned mod byen blev der dyrket kål i store mængder.

Side 127.

Familierne Olsen hørte også til de gamle kendte gårdmandsslægter i Vallensbæk.

Ole Olsen var ejer af "Stjernergård", der i 1918 blev overdraget til en søn (broder) Martin Olsen.

Ole Olsen flyttede op til ejendommen "Karlsminde" i Vridsløse.

Martin Olsens bror Poul Olsen overtog også i 1918 "Engbjerggård", der var en gammel slægtsgård. De to brødre var gift med to søstre. M. Olsen havde en søn og en datter og P. Olsen havde tre sønner og en datter.

I 1929 solgte Martin Olsen "Stjernergård" til en helt ny mand, nemlig Bertil Bjerre. Han var jyde og af den kendte Bjerre slægt.

Han havde til hensigt at drive gården som gartneri.

Hans kone Agnes døde ret kort tid efter fra ham og en lille søn.

Bertil Bjerre giftede sig nogle år efter

Side 128.

med sin husbestyrerinde og de fik flere børn.

Bertil Bjerre var på alle måder anderledes end de øvrige gårdmænd. Han var grundtvigianer og hørte til menigheden inde i Vartov. Han var interesseret i det folkelige og prøvede at arrangere nogle foredragsaftener i skolen, han fremskaffede selv foredragsholdere, men hans ideer slog ikke rigtigt an i Vallensbæk, hverken hos den ene eller anden gruppe.

Side 129.

Købmanden.

Den store købmand på hjørnet hed Chr. Jensen. Han havde to sønner, Dan og Gunnar. At komme ind i butikken var i sig selv en spændende oplevelse. Der duftede af mange forskellige ting, det var virkelig en blandet landhandel. Der var spegesild i tønder, der var petroleum, der fandtes en kaffemølle, så kaffen man købte var friskmalet. Der var smør og margarine, der var ost og rugbrød, der var mel og sukker, forskellige slags gryn (havre – byg – sago) i hver deres skuffer, der var små skuffer til krydderier, der var store glas til bolcher og lakrids, kort sagt alt hvad hjertet kunne begære.

Der kunne godt gå lidt tid med at veje de forskellige ting af i de større eller mindre poser, kunderne kunne selv stå og holde øje med, at der ikke blev knebet på vægten. sommetider hvis der var gjort

Side 130.

et større indkøb, vankede der en pose bolcher i tilgift, de blev leveret i et kræmmerhus som købmanden stod og lavede af lyserødt papir. Åbningstiderne var noget variable, de fleste dage lukkede butikken kl. 6, om fredagen kl. 7 men om lørdag aften var der åbent til kl. 11.30 – 12.

Jeg ved ikke, om det var efter lukkeloven, jeg tror ikke der var mange kunder i butikken, men de der var der blev der vist længe. Det var mest mændene der kom efter tobak etc. og så fik sig en snak over en øl eller to med bekendte, der var ude i samme ærinde.

Inde i stuen bagved butikken var telefoncentralen som købmanden eller hans kone passede. Der var ikke så mange i Vallensbæk der havde tlf., så når man ringede op kunne man godt nøjes med at sige navnet på den, man ville tale med.

Side 131.

Købmanden fik anskaffet sig en varevogn, så han kunne bringe varer ud til folk, det var jo især dem der boede ude ved stranden, der kunne benytte sig af det. Der flyttede stadig flere folk til ude ved stranden, også sommerhusejere, og de kunne nu få varer bragt ud hver fredag aften.

Købmanden fik efterhånden konkurrence, da nogle store forretninger fra Taastrup – Bøgh og Jessen – begyndte at sende varer ud til kunder i omegnen.

I begyndelsen var det især på gårdene, hvor man købte stort ind, man foretrak at få det tilsendt i stedet for selv at skulle sende hestevogn af sted efter varerne, men efterhånden var der også flere af de andre beboere, der fik varerne leveret.

Side 132.

Slagteren.

Slagter Anders Henriksen boede ovre for enden af "den anden gade", lige overfor på den anden side af gaden lå smedjen, og bagved Henriksens hus gik vejen ud til mosen. På den anden side af den vej havde Hjulmanden sit hus og værksted.

Anders Henriksens hus var en lang lav bygning med stråtag, der var en gårdsplads med toppede brosten foran den forreste del af huset, længere tilbage var et stykke have. På den anden side af bro belægningen lå slagtehuset.

Anders Henriksen slagtede selv, men jeg tror også nok han tog ind til København og købte kød som han så kørte rundt i sin hestevogn og solgte. Senere anskaffede han en bil og kørte omkring i den.

Trods de vanskelige opbevaringsforhold var han kendt for at have godt kød og var meget

Side 133.

velanskrevet også hos de sommerhusgæster, der boede ude ved stranden.

Anders Henriksen og hans kone havde 4 børn, den ældste, Simon, var selvskrevet til også at blive slagter.

De to piger, Estrid og Martha, kom da de var blevet konfirmerede ud og tjene, dels på "Engbjerggård" og dels i præstegården. Estrid var i præstegården i mange år og fulgte med, da pastor Busch flyttede ind til Hellerup, senere blev hun afløst derinde af Martha.

Den yngste søn, Hans Christian, blev slagter som sin bror, og hjalp ham, da han som forholdsvis ung måtte overtage forretningen.

Anders Henriksen var et meget aktivt medlem Indre Mission samfundet i Vallensbæk. Han var en af de bærende kræfter der. Han var medlem af menighedsrådet i flere perioder. Da han døde i 1928 mistede samfundet en af sine bedste støtter. Han var også medlem af sognerådet fra 1917 og til 1928.

Side 134.

Frederik Petersen.

Ude i Vejlehuset boede Frederik Petersen og hans kone og et varierende antal børn. Nogle af dem var deres egne og nogle var børn, der af Københavns Kommune var sat i pleje hos dem i kortere eller længere tid mod betaling.

Frederik Petersen var en lille, spinkel, skægget mand, jeg ved ikke, om han havde noget særligt job udover at hjælpe sin kone. Man så ham meget tit på farten rundt i byen muligvis arbejdede han på Vejlegård, i hvert fald var ejeren af Vejlegård, fru Ørum ofte gæst i Vejlehuset.

Frederik Petersen kom meget i kirke og i missionshuset. Hans kone var meget stor og kraftig, og man så hende næsten altid med et spædbarn på armen. Hun var altid derhjemme og passede børn og det blev vist gjort udmærket. Det kneb for andre at holde regnskab med, hvem der var deres egne og hvem der var plejebørn,

Side 135.

og man havde ikke indtryk af at der blev gjort forskel på dem.

Den ældste af deres egne, en pige der hed Eble, rejste til Amerika engang sidst i 20'erne. Jeg ved ikke om familien havde forbindelse med hende siden.

Side 136.

Hanne.

I et lille hus ved hjørnet af strandvejen boede Hanne. Huset var et hyggeligt stråttækt hus, det var velholdt og der hørte en have til, hvori der var mange blomster. Det hele var omgivet af en høj hæk, der næsten skjulte huset.

Jeg ved ikke, hvad hun hed til efternavn og heller ikke noget om hendes familie – hun boede der bare – sommetider.

Hun havde haft plads i et herskabshus hos en etatsråd Næser, og havde været en slags husbestyrerinde for sønnen dr. Vincent Næser og som sådan ledsaget ham til Frankrig, hvor han havde opholdt sig nogle år.

Hun havde stadig kontakt med familien, var sommetider derinde og hjælpe til, eller havde noget arbejde for dem hjemme.

Hanne var absolut noget særligt i Vallensbæk, alene det at hun havde

Side 137.

været i udlandet placerede hende i en bås for sig.

Når hun var i Vallensbæk holdt hun sig noget for sig selv. Sommetider påtog hun sig dog hvervet som kogekone, hvis der var nogen der skulle have en større fest, og den husmor var vel hjulpet, der havde hende i køkkenet.

Hun kunne også den kunst at sy Hedebosyning. Engang, jeg besøgte hende sammen med min mor, viste hun os noget hun var ved at reparere, det var et meget stort dobbelt sengetæppe af fint hvidt lærred, det var overbroderet med Hedebosyning og nogle af grundene var bristet eller slidt, og det havde hun fået til opgave at gøre i stand. Et kæmpearbejde var det, men også det kunne Hanne.

Afslutning.

Med disse erindringer har jeg prøvet at give et billede af Vallensbæk, som jeg husker den fra min barndom.

Jeg har prøvet at være så objektiv som muligt, men jeg kan jo ikke nægte, at det er mine oplevelser jeg har beskrevet. Hvis en anden fra min årgang ville fortælle om den tid, ville resultatet have set anderledes ud.

M.h.t. personskildringerne kan de måske synes at være noget ensidige, der var mange andre personer, jeg kunne have omtalt, men jeg ville ikke beskrive nogen, som jeg ikke rigtigt kendte.

I den henseende har det både været en fordel og en ulempe for mig, at jeg ikke hørte til i nogen af de grupper, som beboerne i Vallensbæk var opdelt i. (se afsnit om befolkningen).

Vallensbæk, marts 1994.

Eva Frandsen.